

Onko kuvalla väliä?

Lajityyppianalyysi kuvan roolista
vaikuttamiseen pyrkivissä verkkouutisissa

Maisterintutkielma

Minna Lehtipuu

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Politiikan ja viestinnän maisteriohjelma

Marraskuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Politiikan ja viestinnän maisteriohjelma	
Tekijä – Författare – Author Minna Lehtipuu			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Onko kuvalla väliä? Lajityyppianalyysi kuvan roolista vaikuttamiseen pyrkivissä verkkouutisissa			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Viestintä			
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma		Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages
<p>Tiivistelmä – Referat – Abstract</p> <p>Koronapandemia on korostanut perinteisen median ja totuudellisen uutisvälityksen merkitystä modernissa hybridimediaympäristössä, jossa väärän tiedon tunnistaminen ja medialukutaito ovat ratkaisevia kansalaistaitoja. Valokuva on ollut jo yli sata vuotta propagandan väline. Nykyinen verkkoympäristö ja sosiaalinen media nopeuttavat väärän tiedon leviämistä. Visuaalisuus on yhä merkittävämpää uudessa, tehokkaassa ja kansainvälisessä verkkoaiikuttamisessa ja myös yli sata vuotta vanhaa valokuvaa käytetään uudenlaisen propagandan välineenä.</p> <p>Tutkielmassa tarkastellaan vaikuttamiseen pyrkivien uutisten yhteydessä olevien kuvien roolia ja uutisten kuva-valintoja. Teoreettisena viitekehysenä on neljä näkökulmaa vaikuttamiseen, joista visuaalinen vaikuttaminen ja valokuvatutkimus ovat tärkeimmät.</p> <p>Aineisto koostuu venäläisten RT:n ja Sputnik Newsin englanninkielisistä verkkouutisista ja niihin liittyvistä pääkuvista kuvateksteineen. Uutisaiheina ovat koronavirus ja Sanna Marinin hallitus.</p> <p>RT ja Sputnik ovat venäläisiä valtiollisia medioita, joiden toimintamalliin kuuluu uutishankinta muista medioista ja materiaalin kierrättäminen eri kielillä. Näiden medioiden toiminta poikkeaa länsimaaisista mediataloista myös avoimen propagandapolitiikan vuoksi. Uutiskuvana voidaan käyttää sopivalta näyttävää kuvaa, vaikka se olisikin otettu vuosia aikaisemmin eri maassa tai eri tilanteessa.</p> <p>Tutkielman metodologisena lähestymistapana on yhdistetty semioottista analyysia, sovellettua aineistolähtöistä sisällönanalyysia sekä Mari Pienimäen väitöskirjaan perustuvaa semioottista lajityyppiluokitusta. Semioottisen analyysin keskeinen ajatus on kuvan monitulkintaisuus.</p> <p>Kuva-analyysin tulos noudatti lajityyppiluokitusta (uutis-, kuvitus- ja henkilökuva) sekä uutisten jaottelua totuudenmukaisuuden perusteella.</p> <p>Kuvien rooli oli tukea uutissisältöä. Kuva tuki totuutta tai vahvisti valhetta.</p> <p>Uutiskuvissa oli aidolta vaikuttavia kuvia. Ne herättivät vahvoja tunteita. Uutiskuvat olivat tehokkaita myös ilman tekstiä. Kuvituskuvien rooli oli olla symbolisia ja provosoivia sekä tukea tekstiä. Tekstin rooli oli kuvituskuvan yhteydessä oleellinen. Kuvituskuvissa oli ideologisia piilomerkityksiä ja konnotaatioita. Niitä käytettiin uutisissa, joiden tyyli oli pilkallinen tai vähättelevä. Marinin hallitusta käsittelevissä henkilökuvaissa mielikuvan osuus oli merkittävä. Kuvat esittivät kohteensa negatiivisessa valossa.</p> <p>Kuvien valinta noudatti tiettyjä periaatteita. Väärinvalittu tai valheellinen koronauutinen sai useammin kuvitukseen väärän kuvan tai kuvituskuvan. Todenmukaisissa uutisissa kuvat olisivat voineet olla uutistilanteessa otettuja. Marinin hallituksen kuvat oli valittu tarkoitushakuisesti. Kuvilla pyrittiin luomaan epäammattimaista ja epävarmaa mielikuvaa. Henkilökuvan semioottinen funktio on symbolinen ja tämä alleviivaa sen myyttistä ulottuvuutta, jossa kuvan nainen on väärässä paikassa. Naisministerien kuvat sisälsivät vahvan poliittisen ja ideologisen viestin.</p> <p>Tekijänoikeuksien suojeleminen vähentäisi kuvien väärinkäyttöä ja helpottaisi visuaalisen lukutaidon kehitystä. Medialukutaitoa voi kehittää myös tunnistamalla valheellisia kuvia ja tekstejä. Epäilyksen herääminen on hyvä signaali kuvan tai uutisen valheellisuuden tunnistamisessa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords kuvan rooli, kuvatutkimus, visuaalinen analyysi, verkkouutinen, informaatiovaikuttaminen, disinformaatio, misinformaatio			
Ohjaaja tai ohjaajat – Handledare – Supervisor or supervisors Mervi Pantti			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Helsingin yliopiston kirjasto, Helsingfors universitets bibliotek, Helsinki University Library			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

1. JOHDANTO.....	1
1.1. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA KESKEISET KÄSITTEET.....	3
1.2. TUTKIELMAN RAKENNE	5
2. VAIKUTTAMISEN VÄYLÄT JA KANAVAT.....	6
2.1. PROPAGANDASTA INFORMAATIOVAIKUTTAMISEEN	6
2.2. KANSAINVÄLISTÄ VERKKOVAIKUTTAMISTA.....	8
2.3. VENÄLÄISEN VAIKUTTAMISEN ERITYISPIIRTEET	10
2.4. VALOKUVA JA VISUAALINEN VAIKUTTAMINEN.....	14
2.5. YHTEENVETO.....	17
3. TUTKIMUSMENETELMÄT JA -METODIT.....	18
3.1. SEMIOOTTINEN KUVA-ANALYYSI LAJITYYPPIEN MUKAAN	18
3.2. SOVELLETTU SISÄLLÖNANALYYSI	26
3.3. AINEISTON KERUU	28
3.4. AINEISTON ANALYYSIMENETELMÄT	30
3.5. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA ETIIKKA	31
4. KORONAUUTISAINOSTON ANALYYSI.....	32
4.1. UUTISSISÄLLÖT	32
4.2. KORONAUUTISKUVIEN SOVELLETTU SISÄLLÖNANALYYSI	33
4.3. KUVAT SUHTEESSA SISÄLTÖÖN.....	38
4.4. KUVIEN HERÄTTÄMÄT TUNTEET	40
4.5. KUVIEN ALKUPERÄ JA TEKIJÄNOIKEUDET.....	42
4.6. SYMBOLIIKKA, PILOMERKITYKSET JA KONNOTAATIOIT	44
4.7. ANALYYSIN TULOKSIA	46
5. MARININ HALLITUKSEN KUVA-ANALYYSI	48
5.1. UUTISSISÄLLÖT.....	49
5.2. TEKIJÄNOIKEUDET JA KUVIEN ALKUPERÄ.....	50
5.3. KUVA-ANALYYSI	51
5.4. ANALYYSIN TULOKSIA	59
6. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	61
6.1. KUVAN ROOLI	62
6.2. MIKSI KUVA ON VALITTU	64
6.3. LOPPUPÖHDINTA.....	65
LÄHTEET.....	67
AINOSTO.....	72

1. Johdanto

Suomi on lehdistönvapauden kärkimaita: tänä vuonna Suomi oli toisena Toimittajat ilman rajoja -järjestön lehdistönvapauslistauksessa (Reporters Without Borders, 2020). Demokraattisessa yhteiskunnassa elävä ja vapaaseen lehdistöön totunut kansalainen voi tulla huomaamattaan harhaanjohdetuksi lukiessaan internetistä uutisia, joiden tuottaja onkin informaatiovaikuttamiseen ja demokratian rapauttamiseen pyrkivä taho.

Koronapandemia on korostanut perinteisen median ja totuudellisen uutisvälityksen merkitystä. Maat, joissa lehdistönvapaus ja demokratia eivät ole vallassa, ovat kaunistelleet tautitilastoja ja rankaisseet henkilöitä, jotka raportoivat totuudesta. Toisaalta erilaiset spekulatiot esimerkiksi viruksen alkuperästä ovat olleet osa joidenkin valtioiden virallista linjaa, ja taudin politisointi on vaikuttanut kansainvälisiin valtasuhteisiin. Pandemian edetessä tiedemaailma ja poliittinen valta ovat olleet keskenään informatoristiriidassa. Visuaalinen mediakulttuuri, raflaava otsikointi ja ennen kaikkea sosiaalinen media tuovat yhdessä vaikuttamiseen pystyviä uutisia jokaisen ulottuville.

Vapaa tiedonvälitys on oleellisen tärkeää demokratialle. Ajankohtaisia tapahtumia voidaan arvioida vain riippumattoman median julkaisemien juttujen ja reportaasien kautta, olivatpa aiheena sitten yhteiskunnalliset tapahtumat, kulttuuri, julkiset asiat tai politiikka. Ilman riippumatonta mediaa ihmisillä ei ole mahdollisuutta muodostaa mielipidettä, ja demokratia heikkenee tai kaatuu (O'Neill 2013, 33). Väärää tietoa jakava media ei ole riippumaton. Sen sijaan sen sisältämää dis- tai misinformaatiota voidaan tunnistaa riippumattoman median ja faktantarkastuksen avulla.

Nykyinen mediaympäristömme onkin pirstaloitunut, moniulotteinen ja kompleksinen. Andrew Chadwickin mukaan (2017, 184-185) se on keskinäisriippuvainen ja liikkuu sujuvasti perinteisten ja uusien mediamuotojen välissä. Samalla kyseenalaistetaan ja haastetaan vanhoja toimintamalleja, medioita, kanavia ja käytäntöjä. Tällainen hybridimediaksi nimetty ympäristö toimii nopealla syklillä, kun toimittajat, bloggarit, poliitikot, aktivistit ja tavalliset sosiaalisen median ja internetin käyttäjät jakavat uutisia ja muita sisältöjä. Faktantarkastuksesta on tullut oleellinen osa hybridimediaa (ibid, 274).

Aineisto koostuu venäläisistä, englanninkielisistä verkkouutisista ja niiden valokuvista. Venäjän sekaantumista ulkovaltioiden asioihin vaikuttamisen keinoin on tutkittu viime vuosina paljon. Tavoitteena lienee hajaannuksen ja hämmennyksen aikaansaaminen ja EU:n vallan vähentäminen, disinformaation levittäminen ja viime kädessä tavallisen lukijan manipulointi (Pantti 2016).

Valokuvaa on tutkittu vasta noin kuusikymmentä vuotta. Kuva-analyysin tavallisimpia menetelmiä on ranskalaisen Roland Barthesin kehittämä semioottinen kuva-analyysi. Sen nimiin vannovat myös monet suomalaiset tutkijat. Semioottisen näkemyksen mukaan kuva itsessään ei kerro mitään, joten se vaatii narratiivin, jolla katsojaa ohjataan haluttuun suuntaan. Haluttu vaikutus aikaansaadaan esimerkiksi käyttämällä vahvaa tekstuaalista ohjausta. Pienimäen mukaan (2013, 70-71) lukijan (katsojan) tulkinnat eivät kuitenkaan voi olla aivan mitä tahansa, vaikka tekstin tyylillä, lukijan puhutella, aiheen esitystavalla ja retoriikalla, sekä toisaalta ideologioiden ja kulttuuristen merkitysten avulla lukijaa ohjataan tehokkaasti. Yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan ihminen muistaa vain 10 % kuulemastaan, 30 % lukemastaan, mutta peräti 80 % näkemästään. Kuvien ja tekstien muistamista helpottaa huomattavasti niiden yhteisvaikutus (Lester 2003, 392, 394).

Selvittäessäni kuvan roolia vaikuttamiseen pyrkivissä uutisissa pohdin taustalla, onko kuvan tunnistaminen vääräksi tai provosoivaksi mahdollista, eli voiko medialukutaitoa kehittää tältä osin. Herkmanin mukaan (2007, 36) kriittisyys ja kyseenalaistaminen ovat olennainen osa medialukutaitoa, jonka tulisi sisältää myös poliittisten ja taloudellisten intressien ymmärtämisen. Matikainen toteaa samoin (2019), että kuva voi sisältää kulttuurisidonnaisia koodeja, joihin liittyy yhteiskunnallisia tai poliittisia intressejä, tai kuva olla tietoisesti manipuloitu.

Visuaalinen lukutaito on osa medialukutaitoa (Pienimäki 2013, 20). Se voidaan määritellä kyvyksi ymmärtää ja jäsentää visuaalisuutta ja visuaalisen järjestyksen kulttuurisia käytäntöjä. Se on myös visuaalisen maailman merkitysten kriittistäkin arviointia. Visuaalisen lukutaidon avulla voidaan ymmärtää kuviin liittyvien valtaprosessien sekä historiallisten ja vaihtoehtoisten järjestysten hahmottamista (Seppänen 2002, 141-142, 148). Pienimäki toteaa (72-73) medialukutaidon olevan multimodaalista,

koska se muodostuu kahdesta osasta (moodista), kuvasta ja sanasta, ja kontekstin merkitys on keskeinen. Kontekstissa tärkeää on erottaa erilaiset genret eli lajityypit. Käytän tässä tutkielmassa Pienimäen lajityyppimallia kuvien osalta, vaikka esitän myös muita luokittelutapoja luvussa 3.

Kuvan alkuperä liittyy oleellisesti kuvan rooliin ja kuvavalintaan tässä kontekstissa. Internetin aikakaudella kuvien (luvaton) jakaminen on tavallista. Suomen Journalistiliitto on julkaissut selkeät ohjeet suomalaisesta tekijänoikeuskäytännöstä (ns. isyys-oikeus)

Tekijällä ja valokuvaajalla on tekijänoikeuslain nojalla oikeus tulla ilmoitetuksi teoksensa tekijänä tai valokuvan valokuvaajana sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Oikeus tulla ilmoitetuksi tekijänä ei ole absoluuttinen ja hyvä tapa voi vaihdella sekä aloittain että maittain. (...) Usein kuvatoimistot edellyttävät, että käyttäjä mainitsee kuvatoimiston nimen. Valokuvaajan sopimuksissa sekä asiakkaiden että kuvatoimistojen kanssa tulee sopia nimen käyttämisen tavoista eri yhteyksissä.

Tekijänoikeus ei ole absoluuttinen, ja käytännöt vaihtelevat, näin ollen tekijänoikeuksien toteutumistakin on vaikea valvoa. Tekijänoikeuksien esiin nostaminen korostaa medioiden eroa. Vaikka lähde mainitaan, kuvaa on silti saatettu käyttää luvatta ja maksamatta siitä. Eettisyyden lisäksi tähän liittyy myös liiketaloudellinen näkökulma. Tosin RT mainitsee verkkosivuillaan (RT.com) olevansa voittoa tuottamaton organisaatio. Vaikka kuvan tekijänoikeus ei vaikuta suoraan kuvan rooliin, se saattaa vaikuttaa kuvan valintaan. Koin tämän hyvin kiinnostavaksi elementiksi.

1.1. Tutkimuskysymykset ja keskeiset käsitteet

Tutkin maisterintutkielmassani vaikuttamiseen pyrkivien uutisten yhteydessä olevien kuvien roolia ja kuvavalintoja.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mikä on kuvan rooli?
2. Miksi tietty kuva on valittu jutun yhteyteen?

Tutkimusaineiston aiheet on rajattu kahteen: koronavirus ja Sanna Marinin hallitus. Aiheet ovat keskenään erilaisia niin lukijakohderyhmiltään kuin globaalilta kiinnosta-

vuodeltaan, ja niiden kuva-aiheet poikkeavat toisistaan. Kokonaisuutena aineisto sisältää Pienimäen (2013, 144) lajityyppilajittelun pääelementit: uutiskuvat, kuvituskuvat sekä henkilökuvat. Aineisto koostuu uutisen tai jutun kuvituksena käytetyistä kuvista. Uutisissa on yksi pääkuva ja siihen kiinteästi liittyvä otsikko, joita tarkastelin yhdessä.

Aineiston uutiset valittiin Sputnik Newsin ja RT:n (entinen Russia Today) englanninkielisistä verkkouutisista. Venäjällä ei kainostella asiaa: molempien kanavien on avoimesti kerrottu olevan valjastettuja venäläiselle propagandalle. Ne haluavat olla vaihtoehto anglosaksiselle valtamedialle, ja kertoa asioista, joista muut vaikenevat (Rutenberg 2017). Jantunen toteaa (2015, 89), että ei-venäjänkielisten RT:n ja Sputnikin tarkoitus on kertoa länsimaille, millaisia ne ovat: arvoiltaan taantuneita, sota- ja mielivaltaisia ja kansalaisten oikeuksia polkevia ongelmapesäkkeitä. Medioille on tyypillistä se, että raportointi on useimmiten toisen käden tietoa, eikä kirjeenvaihtajia tai kuvaajia ole tapahtumapaikalla. Aihetta kehystetään sopivalla tavalla. Palstatilaa käytetään paljon Venäjän puolustamiseen tai venäjävastaisten tahojen arvosteluun (Pantti & Widholm 2016, 110-111, 118, Rutenberg 2017).

Uutinen rakentuu tiedon ympärille, vaikka kaupallistuminen, digitaalisen kuvauksen kehitys ja verkossa julkaistavat uutiset mainoksineen ovatkin muuttaneet perinteistä uutisjournalismia merkittävästi (Vanhanen 2010, 120). Otsikon merkitys on korostunut, kun mediatalot mittaavat otsikoiden ”klikkauksia” ja käyttävät sitä kaupallisena mittarina. Taloudelliset näkökohdat vaikuttavat myös sisältöihin ja voidaan puhua myös tiedon kaupallistumisesta (Matikainen, 2019). Uutiskriteereihin on nostettu otsikon lisäksi huomiota herättävä kuva. Perinteisetkin media- ja lehtitalot ovat siirtyneet yhä enemmän käyttämään algoritmeja, jotka nostavat eniten klikkauksia saaneet uutiset korkeammalle ja vähemmän sivun alareunaan (Chadwick 2017, 274).

Uutiskuvassa tulee huomioida konteksti. Kuva on aina suhteessa tekstiin ja toisinpäin, ja siksi näiden kahden suhde on merkityksellinen. Kuvan rooliin vaikuttajana liittyy siis keskeisesti sille rakennettu narratiivi eli kehysteksti. Myös kuvatekstibannerin käyttö, kuvan raja- ja kuvakoko vaikuttavat kuvan rooliin. Tiedetään myös, että ihmiset eivät useinkaan lue jakamaansa juttua tai uutista, otsikkoa lukuun ottamatta. Siksi kuvan ja otsikon yhteys on merkittävä ja kuvan rooli keskeinen.

Pamment et al (2018, 14-15) määrittää informaatiovaikuttamisen vieraan vallan harjoittamaksi toiminnaksi, joka pyrkii vaikuttamaan kohderyhmän mielipiteisiin, käyttäytymiseen ja päätöksiin vieraan vallan eduksi. Määritelmää voidaan tarkentaa: kyseessä on laiton ja tarkoituksellinen yritys vaikuttaa mielipiteen muodostumiseen liberaalissa demokratiassa. Esimerkiksi diplomatia tai lobbaaminen eivät ole informaatiovaikuttamista. Jantusen mukaan (2015, 288) sen tarkoitus voi vaihtoehtoisesti olla ristiriitojen vahvistaminen ja polarisoituminen kohderyhmässä.

Hieman diminutiivisen informaatiovaikuttaminen -sanon sijasta itse suosisin perinteistä propaganda-sanaa. Valeuutisen sijasta tulee puhua misinformaatiosta tai disinformaatiosta, sen perusteella, onko kyse tahattomasta vai tahallista väärän tiedon levittämisestä. *Vaikuttaminen* on kuitenkin hyvä termi kuvaamaan esimerkiksi tämän työn aineiston uutisten tavoitteita ja se toimii viitekehyksenä aineistolle.

1.2. Tutkielman rakenne

Luvussa kaksi käsittelen propagandaa ja sen muuttumista. Kuvaan nykyaikaista vaikuttamista internetin välityksellä niin Venäjällä kuin muuallakin. Pohdin myös visuaalisen viestinnän roolin vahvistumista hybridiajalla ja käyn läpi visuaalisen viestintää valokuvan näkökulmasta. Kolmannessa luvussa esittelen analyysimenetelmiäni, semioottista kuva-analyysiä, aineistolähtöistä, sovellettua sisällönanalyysiä, sekä semanttista differentiaalianalyysiä. Neljäs luku esittelee koronauutisaineiston ja siitä tekemäni analyysin, joka perustuu Pienimäen semioottiseen lajityyppiluokitteluun. Analyysi on kattava mallinnus, jossa käytän semioottisia elementtejä ja luokittelen aineiston uutis- ja kuvituskuviin, ja tarkastelen niitä suhteessa tekstiin ja sisältöihin. Pohdin myös kuvien herättämiä tunteita, eri uutisten todenperäisyyttä ja suhdetta kuvavalintaan, ja muodostan näkemyksen kuvan roolista. Viides luku käsittelee Sanna Marinin hallitusta koskevien uutisten henkilökuvia analyysineen, ja viimeisessä luvussa esitän johtopäätökset.

2. Vaikuttamisen väylät ja kanavat

Käsittelen tässä luvussa kirjallisuutta, jossa viitekehyksessä analysoin kuva-aineistoa. Olen jakanut kokonaisuuden neljään teemaan. Kappaleessa 2.1. käyn lyhyesti läpi propagandan vaiheita informaatiovaikuttamiseen asti ja kappaleessa 2.2. käsittelen kansainvälistä poliittista verkkovaikuttamista. 2.3. käsittelee venäläisen verkkovaikuttamisen erityispiirteitä ja lopuksi käyn läpi valokuvaa ja visuaalista vaikuttamista (2.4.).

2.1. Propagandasta informaatiovaikuttamiseen

Propaganda pyrkii yksinkertaistamaan: jako hyviin ja pahoihin on selkeä, vastapuolta tahrataan ja solvataan estoitta, kohteen (yleisön) arvoja manipuloidaan, oma näkökulma esitetään vallalla olevana käsityksenä ja viestiä toistetaan samanlaisena kaikissa kanavissa. (Matikainen 2019; Davies 1996.)

Voidaksemme ymmärtää nykyaikaista vaikuttamista ja siihen liittyvien kuvien merkitystä on ymmärrettävä ilmiön verkostomaisuus sekä sen historiallinen perinne, ja maantieteellinen, oikeastaan kansainvälinen viitekehys. Tarkastelen seuraavaksi lyhyesti propagandan historiaa muutaman esimerkin kautta, sekä sen muuttumista nykyaikaiseksi, hybridiksi informaatiovaikuttamiseksi.

Propaganda on usein määritetty väreillä: valkoinen propaganda suostuttelee, harmaa on epärehellistä, muttei selkeän vihamielistä, musta on valheellista ja vihamielistä (Jantunen 2015, 72). Joonas Pörstin mukaan (2018, 87) propaganda oli tehokas sodankäynnin väline ja vaikuttaja ensimmäisen maailmansodan aikana. Radiota käytettiin propagandan välittäjänä jo 1920-luvulla. Toisen maailmansodan aikana Voice of America -radioasemaa kuultiin kaikkialla maailmassa, ja erityisesti siellä, missä liittoutuneiden näkökulmasta sitä eniten tarvittiin. Vaikuttamistarkoituksessa tehtiin jopa valeradiokanavia, kuten saksalainen Gustav Siegfried Eins (GS 1) -radiokanava, jonka ohjelmaa lähetettiin todellisuudessa Britanniasta, ja jota rahoitti BBC. Radioaseman takana oli Britannian ulkoministeriön psykologisen sodankäynnin yksikkö. GS 1 mm. jakoi natsipuolueen johtohahmoista keksittyjä intiimejä yksityis-

kohtia. Ohjelmaa kuunneltiin kaikkialla Saksassa. Uutiset luki aidolla berliiniläisellä aksentilla Berliinistä ennen sotaa paennut juutalainen mies (ibid, 88).

Toisen maailmansodan jälkeen venäjänkielistä Voice of Americaa saattoi kuunnella kaikkialla Neuvostoliiton alueella, eikä sen ohjelmisto enää 1950-luvulla pyrkinyt vaikuttamaan, koska länsimaisen elämäntyylin raportointi oli riittävä tehokeino sellaiseen herättämään neuvostokansalaisissa halua länteen. Kielivalikoima laajeni kattamaan monia Neuvostoliiton alaisuudessa olevien maiden kieliä (Pörsti 2018, 90-93). 1950-luvulla oli kuitenkin propagandaakin lähetettäviä radiokanavia, kuten Radio Free Europe ja Radio Liberty, joita Yhdysvaltojen tiedustelupalvelu CIA ja Yhdysvaltain ulkoministeriö rahoittivat salaa. Rautaesiripun taakse levitettiin myös miljoonia lentolehtisiä, joissa kehoitettiin kuuntelemaan näitä radiokanavia. (Pörsti 2018, 96, 98; Pomerantsev 2019, 182-183.)

Vielä kylmän sodan aikaan propagandan kohderyhmänä olivat pääasiassa vihollisen edustajat. 1970-luvun alkupuolella Voice of Americaa kuunteli 23 prosenttia Neuvostoliiton aikuisväestöstä (Rutenberg 2017). Lehdistö ja TV olivat keskeisiä propagandakanavia aina 1990-luvulle asti (Jantunen 2015, 32).

Neuvostoliitto harjoitti kylmän sodan aikana aktiivisesti propagandaa. Valheellisen tiedon levittäminen oli KGB:n salaisen palvelun keskeinen toimintamalli. ”Disinformaatiotehtaita” oli useassa maassa itä-Euroopassa, ja niiden päätoimisto oli Kremlissä Moskovassa. Tarkoitus oli aiheuttaa hajaannusta Yhdysvalloissa ja NATO-maissa, sekä luoda epäluottamusta poliitikkoja kohtaan. Kreml piti ohjat käsissään ja käytti kampanjoissaan keksittyjä tarinoita, väärennöksiä ja huhupuheita. Ollakseen uskottava disinformaation piti pohjata osin totuuteen tai yleiseen uskomukseen. Sen tuli vahvistaa yleisiä ennakkoluuloja ja ruokkia luontaisia epäluuloja. Toistot ja laajalle leviäminen olivat olennaisia tekijöitä. Tarkoitus oli etsiä vastapuolen heikkoja kohtia, hyödyntää ulkomaiden poliittisia kriisejä ja tukea ääriliikkeitä, sekä murskata ulkomaisen vastustajan moraali psykologisin keinoin, jolloin hän alkaisi epäillä omia arvojaan ja toimiaan. Jäljet Kremliin piti peittää täydellisesti. (Moore 2018, 78-81.)

Propaganda ei loppunut kylmään sotaan. Yhdysvaltojen vuonna 2003 aloittama Irakin sota oli osa George Bushin lanseeraamaa terrorismin vastaista sotaa. Se oli kosto,

vaikka faktat eivät tukeneet Irakin osuutta 11.9.2001 iskuihin. Tiedustelutietojen mukaan syyllinen oli Afganistanissa tukikohtaansa pitävä al-Qaida (Pörsti 2018, 185). Amerikkalaisille kerrottiin, että Saddam Husseinin salainen ydinaseohjelma ja YK:n asetarkastajilta piilotetut joukkotuhoaseet ovat suuri turvallisuusuhka. ”Tiedustelutietoina” käytettiin irakilaisten loikkarien valheellisia kertomuksia sekä väärennetyjä raportteja, joita löydettiin internetistä. Muutamat viestintä- ja konsulttitoimistot rakensivat valheellisin keinoin hallituksen avuksi narratiivin, jolla sota oikeutettiin ja toimitajia manipuloitiin (Jantunen 2015, 71; Pörsti 2018, 198, 205). Britanniassa pääministeri Tony Blair toimi vastaavin keinoin legitimoidakseen Britannian liittymisen Irakin sotaan. (Pörsti 2018, 218-219.)

Propagandan välineet ja kanavat ovat vaihtuneet radioaalloista internetiin. Kirjoitetut valeet ovat sivuuttaneet radiossa puhutut tarinat. Lehdistön ja TV:n sijasta tällä hetkellä suurin kanava on sosiaalinen media. Aina on käytetty ajanmukaista teknologiaa ja kanavia, joilla tavoitetaan mahdollisimman iso kohderyhmä. 2000-luvulla vaikuttamisen kohteeksi ovat tulleet myös oman maan kansalaiset ja vaikuttamiseen pyrkivien uutisten jakajina ja tuottajina ovat voineet olla yksittäiset henkilöt. Internet mahdollistaa nopean vaikuttamisen kansainvälisesti ja samanaikaisesti. Seuraavaksi tarkastellaan kansainvälistä verkkovaikuttamista hieman tarkemmin.

2.2. Kansainvälistä verkkovaikuttamista

Verkkovaikuttaminen ilmiönä on verkostomainen ja kansainvälinen. Valheellisia uutisia on välitetty osana erilaisia salaliittoteorioita jo vuosikymmenien ajan. Aina ei ole kyse vieraiden valtioiden aloittamista valheista, mutta näiden ilmiöiden ristikkäisyys on osa samaa ilmiötä. Jos lukija ei ole tarkkaavainen lähteen osalta, hän saattaa tahtomattaan altistua valheelliselle uutiselle erityisesti sosiaalisessa mediassa. Lukijoille saattaa syntyä epäluulo myös perinteistä uutismediaa kohtaan (Allcot & Gentzkow 2017). Mitä enemmän paljastuksia vaikuttamiseen pyrkivistä uutisista tulee, sen vaikeampi on luottaa näkemäänsä ja lukemaansa. Tätäkin ilmiötä käytetään hyväksi – voidaan väittää vaikkapa katuprotestien tai mellakoiden olevan lavastettuja, tai että kansannousut eivät ole totta (Pomerantsev 2019, 89; Matikainen 2019).

Vaikuttaminen kohdistuu kahtaalle: asenteisiin, tunteisiin ja mielikuviin, ja toisaalta käyttäytymiseen ja toimintaan. On helpompaa muuttaa asenteita ja mielikuvia kuin siitä seuraavaa käyttäytymistä. Asteet ja mielikuvat ovat kuitenkin myös sosiaalisia ja yhteisöllisiä ilmiöitä. Muutosten seuraukset saattavat johtaa toimintaan tai käyttäytymisen muuttumiseen (Matikainen 2019). Vaikuttamista voidaan pitää kaksivaiheisena prosessina, jossa tarvitaan pohjustavaa esi-propagandaa, jolle varsinainen vaikuttaminen rakennetaan (Jussum 1986, 122).

Vaikuttaminen perustuu lukijan tai katsojan manipulointiin. Mielikuvat rakentuvat kuvien perusteella. Lisäksi katsojan mielessä vaikuttaa vahvistusharha. Vahvistusharhalla tarkoitetaan ilmiötä, jossa ihminen hakee omalle maailmankuvalleen ja mieliteilleen vahvistusta uutistulvan seasta. Samalla vältellään tietoa, joka poikkeaa omasta ajatusmaailmasta (Vehkoo 2019, 100-104). Informaatio-sota myös voitetaan mielikuvilla (Jantunen 2015, 22).

Kuvilla voidaan rakentaa vankkaa perustaa mielipiteelle, jos ne toistuvat riittävän usein ja niiden sanoma on yhdenmukainen. Toisaalta ihmiset ovat mustavalkoisia ja uskovat herkästi uutisia ja tutkimuksia, jotka tukevat heidän ennakkokäsityksiään. Jos jokin fakta poikkeaa omasta näkemyksestä, se on helppo sivuuttaa ja etsiä toinen fakta, joka tukee omia ajatuksia. Ryhmäpaineella ja yhteenkuulumisen tunteella on merkittävä rooli. Aiemman tiedon haastaminen uuden tiedon valossa voi aiheuttaa epävarmuutta ja epämiellyttäviä ristiriitaisia tunteita, eli kognitiivista dissonanssia. Tämä estetään käytännössä vahvistusharhan avulla, jolloin on helppo ottaa myös väärää tietoa totena vastaan. (Veneti et al 2019, 42-45, Vehkoo 2019, 106-107.)

Poliittisen viestinnän tutkijan Martin Mooren (2018) mukaan internetin välityksellä tapahtuva vaikuttaminen juontaa juurensa internetin alkuvuosiin 1990-luvulle ja 2000-luvun alkuun. Kyllästyneet teinit kokosivat yhteisöjä verkkoon. Sivustoilla vitsailtiin ironisesti mustaihoisista, homoista, juutalaisista, muslimista ja naisista, ja välitettiin provosoivia kuvia. Kuvien merkitys näillä ensimmäisillä alustoilla (kuvalaudoilla) oli suuri, ja nykymuotoiset internetmeemit syntyivät näillä sivustoilla jo ennen sosiaalista mediaa. Se johtui alustan rakenteesta, jossa kuva hävisi kokonaan muutamassa minuut-

tissa, mikäli se ei saanut kommentteja. Vain todella provosoivat tai humoristiset kuvat saivat vastakaikua.

Nuoret nimettömät hakkerit (Anonymous) onnistuivat yhteistuumin kaatamaan viranomaisten, monien yritysten ja yhteisöjen (mm. skientologiien) kotisivuja ja vähitellen vaikuttamisesta tuli poliittisempaa, Anonymousin kerrotaan osallistuneen Arabikevään tapahtumiin. Amerikkalainen Steven Bannon keksi vuonna 2014 valjastaa radikaalit nettiaktiivit oman agendansa ja ideologiansa tueksi. Bannonin Breitbart-sivustolla oli merkittävä rooli polarisoitumisessa, vaikuttamisessa ja vihapuheen levittämisessä Yhdysvalloissa ja internetin välityksellä muuallakin (Moore 2018, 14-20; Matikainen 2019).

Propagandasta poiketen internetin poliittinen vaikuttaminen on siis alun perin syntynyt käyttäjien toimesta. Siihen on alusta lähtien liittynyt vihapuhe ja valheelliset väitteet, sekä kuvien keskeinen rooli. Bannonin idea hyödyntää näitä henkilöitä, heidän osaamistaan ja uusia sosiaalisen median kanavia siirsi ilmiön hakkereiden marginaalisesta nettianarkismista lopulta Trumpin hallinnon hyväksymäksi työkaluksi eli propagandaksi. Tähän ilmiöön venäläinen vaikuttaminen liittyy olennaisesti ja sitoo tapahtumat samaan verkostoon, siitä huolimatta, että venäläisen verkkovaikuttamisen historiallinen tausta ja synty poikkeavatkin amerikkalaisesta. Siitä tarkemmin seuraavaksi.

2.3. Venäläisen vaikuttamisen erityispiirteet

Venäjän informaatiovaikuttamisessa käyttämät menetit muistuttavat kylmän sodan propagandamenetelmiä. Ero nykyajassa on uusien kanavien tehokkuus ja nopeus sekä tekijän helppo henkilöllisyyden suojaus eli nimettömyys (Moore 2018, 76). Yksi keskeinen informaatiovaikuttamisen menetelmä on vaikuttaa narratiiviin: joko positiivisuuden kautta vakuuttamalla kohdeyleisö siitä, että uusi ideologia tai ajatus on parempi kuin kohderyhmän nykyinen, luoda vaihtoehtoinen narratiivi negatiivisuuden kautta ja polarisoida siten kohdetta ja luoda epäluottamusta yhteiskunnan instituutioita kohtaan, tai epäsuorasti siirtämällä huomion pääaiheesta muualle (Pamment et al 2018, 24-26).

Termit aiheuttavat sekaantumisen vaaraa. Kansainvälisissä yhteyksissä ja Venäjällä käytetään *informaatiosota*-termiä, tätä suosivat myös sotatieteiden tohtori Saara Juntunen (2015) ja Ylen toimittaja Jessikka Aro (2019). Venäjän tavoittelemaa kansallista internetsegmenttiä käsittelevässä Maanpuolustuskorkeakoulun äskettäin julkaistussa väitöskirjassaan Juha Kukkola (2020) toteaa, että Venäjällä käytetään usein *informaatio*-sanaa, kun länsimaissa käytetään *kyber*-sanaa.

Tämän ymmärtäminen laajentaa ilmiötä huomattavasti verbaliikan tai vaikkapa sosiaalisen median ulkopuolelle. Kukkola esittää yhdysvaltalaisen Timothy Thomasin ajatuksen siitä, että informaatiosota on käsitteenä ensimmäisen kerran esitetty Venäjällä jo 1990-luvun lopussa, jolloin sillä oli kahtalainen merkitys: aiheuttaa teknologisia häiriötä vastapuolelle sekä vaikuttaa psykologisesti vastaanottajiin. Kukkola toteaa (2020, 101-103), ettei venäläisen vaikuttamisen osalta pidä tehdä suoraviivaisia johtopäätöksiä termien tai määritelmien perusteella, vaikka informaatiosotaa käydäänkin eri tavoin ja eri keinoin. Juntunen kuitenkin huomauttaa (2015, 60-61), että termi *vaikuttaminen* on yleiskäsitteenä kattava, vaikkakin se kuulostaa liian harmittomalta.

Peter Pomerantsev on kahden Neuvostoliitosta karkotetun toisinajattelijan poika, joka on kirjoittanut paljon Venäjästä. Hänen käsityksensä mukaan (2019) Venäjään ja venäläisyyteen kuuluu oleellisesti valtiollinen propaganda. Venäjän kannustava suhtautuminen ”pehmeään vallankäyttöön” onkin ollut avoimesti esillä. Venäjän presidentinvaalikampanjaa käynyt Vladimir Putin totesi helmikuussa 2012 (Putin, 2012), että aseiden sijasta pehmeä vallankäyttö eli erilaisten vaikuttamismenetelmien hyödyntäminen edistää ulkopoliittisia tavoitteita. Putinin mukaan menetelmät ovat laajalti jo käytössä ja niiden avulla voi mm. manipuloida yleisöä, provosoida ääriliikkeitä ja suoraan häiritä itsenäisten maiden sisäisiä asioita. Käsite mainittiin Venäjän federaation virallisessa ulkopoliittisessa ohjelmassa helmikuussa 2013. Siinä todettiin, että pehmeään vallankäytön avulla voidaan tuhoisalla ja laittomalla tavalla painostaa suvereenia valtioita, häiritä niiden sisäisiä asioita, hämmentää valtioiden poliittista tilannetta tai manipuloida yleistä mielipidettä, ja todettiin sen olevan välttämätöntä nykyaikaisten maiden välisen suhteiden hoidossa. Linjaus johti Venäjän suunnitelmalliseen toimintaan ulkopoliittisen vaikuttamisen keinojen kehittämiseksi (Rotaru 2018, Rutenberg 2017). Laajasti siteerattu Venäjän sotatiedeakatemian eläkkeellä oleva

kenraali Saifetdinov on todennut Venäjän tarvitsevan informaatio­sotaa jatkuvasti niin rauhan aikana kuin sodassakin, ja Venäjä käyttää monia keinoja saavuttaakseen tavoitteensa (Johnston 2015).

Vaikka Yhdysvaltojen vuoden 2016 presidentinvaalien vaalivaikuttamisen siemenet oli istutettu maan omien kansalaisten toimesta internetiin jo vuonna 2003, sen ideologista vaikuttamista avusti ”Putinin kokkina” tunnetun Jevgeni Prigozhinin rahoittama trollitehdas (Internet Research Agency, IRA) Pietarissa. Siellä työskenteli kolmessa vuorossa sosiaalisessa mediassa aktiiveja henkilöitä. Toiminta oli alkanut jo vuonna 2013, ja Bannonin ryhtyessä vaikuttamaan verkossa venäläinen vaikuttamistoiminta oli aktiivisessa vauhdissa. Vuonna 2014 IRA työllisti 600 henkilöä ja sen budjetti oli 10 miljoonaa USD. Apuna oli myös automatisoituja botteja sekä ostettuja seuraajia ja kommentteja, sekä kaapattuja käyttäjätilejä. Pää­tar­koitus oli polarisaation lisääminen. (Moore 2018, 92, 95,99-100; Pamment et al 2018, 79-81; Aro 2019, 14, 211.)

Mooren mukaan (2018, 72-75) Venäjä jäi jo 2016 kiinni eurooppalaisten poliitikkojen sähköpostitilien hakkeroinnista ja yrityksistä vaikuttaa vaaleihin monessa maassa. Tämä oli kuitenkin vain jäävuoren huippu. Venäjän hallinto kävi massiivista informaatio­sotaa avointa demokratiaa vastaan kaikkialla maailmassa. Siihen kuului henkilöiden palkkaaminen sisällöntuottajiksi: artikkeleita, blogipostauksia ja twiittejä tarvittiin luomaan jakautumista, hajaannusta ja levottomuuksia. Yhdysvaltain presidentinvaalien lisäksi huomio keskittyi Brexit-äänestykseen, Ranskan ja Hollannin vaaleihin ja Katalonian itsenäisyystaisteluun (Aro 2019, 10). Tammikuussa 2018 julkaistun raportin mukaan 19 maata oli ollut Venäjän vaikuttamisen kohteina. Sosiaalisen median kanavien lisäksi materiaalia jaettiin Venäjän hallinnon rahoittamissa uutiskanavissa RT ja Sputnik News. Disinformaation lisäksi näissä käytettiin valheellisia uutiskuvia. Putin on kategorisesti kieltänyt kaikki väitteet eikä kiistattomia todisteita Putinia vastaan ole pystytty esittämään (Rutenberg, 2017).

Pomerantsevin mukaan (2019, 37-39) yksi keskeisistä trollitehtaan toiminnan paljastajista oli venäläinen toimittaja Ludmila, joka pestautui itse vaikuttamistyöhön. Hänelle kerrottiin Jevgeni Prigozhinin omistavan tehtaan, mutta Ludmilan mukaan toiminta viittasi vahvasti Kremlin suuntaan. Trollitehtaan paljastuminen ei vähentänyt vaikuttamistoimintaa eikä sulkenut tehdasta. Tehtaaseen soluttautuneen toimittaja

Ludmilan mukaan työntekijät eivät kokeneet työtään sopimattomaksi, levitettyjä valheita uskottiin laajalti, eivätkä edes aktivistit kummeksuneet trollitehtaan paljastumista (Pomerantsev 2019, 38-40).

Mielestäni tämä ajatus selittää sitä, miksi toiminta on avointa – vaikka yhteyttä hallintoon ei olekaan virallisesti todennettu. Kyse on ehkä jopa kulttuurishistoriallisesta ilmiöstä, jota pidetään hallintoon oleellisesti kuuluvana. Myös Pomerantsev on esittänyt tämän selityksen, mm. London Review of Booksin podcastissa (2019). Saara Jantunen toteaaakin (2015, 31), että Venäjällä valheen voi aina kiistää, tekojen ja puheiden ei tarvitse kohdata, ja totuuksia voi olla useita.

Toisen näkemyksen mukaan (Pomerantsev 2019, 41-44) kyse on sananvapauden ja sensuurin vastakkaisuuksista. Internetin ja älypuhelinien nopeassa uutisvirrassa ja digitalisoituneessa hybridiympäristössä ei sensuuri ole enää yhtä helppoa kuin vaikka 1980-luvulla Neuvostoliitossa (vaikka Kiina rajoittaakin tehokkaasti maansa rajojen sisäpuolella internetiin pääsyä, ja Venäjä suunnittelee oman internetsegmentin avaamista). Mutta hyökkäämällä uhkaillen keskustelukumppania vastaan, tai jopa maalittamalla sosiaalisessa mediassa, hiljennetään epätoivotut keskustelijat tehokkaasti ja sensuroidaan siten avointa keskustelua ja ohjataan sitä haluttuun suuntaan. Tätä ilmenee kaikkialla internetin maailmassa. Sitä usein päädytään perustelemaan vain yksittäisten henkilöiden sananvapauden harjoittamisena, vaikka juuret saattavat olla järjestäytyneessä hallinnossa tai poliittisessa vallankäytössä. Taustalla vaikuttamista on kuitenkin usein mahdotonta todistaa. Ilmiöön liittyy lehdistön roolin mitätöinti ja esimerkiksi Trumpin käyttämä ilmaisu mediasta kansan vihollisena, sekä toisaalta valtaapitävien suoranainen valehtelu. Totuuden merkitys on hämärtynyt (Pomerantsev 2019,152).

Venäläistä vaikuttamista tapahtuu myös virallisten kanavien ja mediatalojen kautta. RT on Venäjän valtion perustama ja rahoittama kansainvälinen TV-uutiskanava. 1980-luvulla maailmanlaajuisena aloittanut amerikkalainen CNN välitti aikanaan koko maailmalle Neuvostoliiton romahtamisen ja kommunistisen itä-Europan hajoamisen. Vladimir Putin halusi luoda vastaavanlaisen globaalin median Venäjälle, ja perusti Russia Todayn 2005. RT:n päätoimittaja on Margarita Simonjan, jonka opinnot Yhdysvalloissa ovat vaikuttaneet mediatalon kehittymiseen (Rutenberg 2017).

Sputnik News -sivusto avattiin vuonna 2014 ja se ilmestyy usealla eri kielellä. Sputnik on osa Venäjän valtiollista uutistoimistoa *Rossija segodnjaa* (suom. Venäjän ääni). Simonjan on myös *Rossija segodnjaa* päätoimittaja.

Jantunen toteaa (2015, 58) mahdottomaksi sanoa, mikä osa Venäjän hallinnon tukemien mediatalojen uutisista on Kremlin käsialaa, ja mikä tulee toimituksilta. Uutisten disinformaatiota saattaa olla vaikea tunnistaa, koska tehokeinona on vääristelty painotus tai uutisen kehystäminen tarkoitushakuisesti (ibid, 80). RT:n pyrkimyksenä on luoda mielikuva siitä, että Venäjän media kertoo sen, mistä lännessä vaietaan (ibid, 90).

RT:n mukaan sen TV-kanavilla on 100 miljoonaa katselijaa viikossa 47:ssä eri maassa, joskin RT näkyy sadassa maassa. RT:n verkkouutisia julkaistaan kuudella eri kielellä, ja vuonna 2019 kaikilla eri kielisillä verkkosivuilla oli yhteensä 165 miljoonaa kävijää kuukaudessa (RT.com).

Sputnikilla on laaja radioverkosto, podcasteja ja monikieliset verkkouutissivustot. Se kertoo toimivansa kansainvälisenä kuvatoimistona, ja mainitsee useiden palkittujen kuvajournalistien työskentelevän Sputnikille. Sputnikin kuvapankissa mainitaan olevan 2,3 miljoonaa kuvaa, päivittäin lisätään 700 uutta valokuvaa. Kävijätietoja verkkopalvelusta ei kerrota (sputniknews.com). Sputnik lopetti pohjoismaiset sivustot vuonna 2016 ja vironkieliset vuonna 2019 (YLE.fi).

2.4. Valokuva ja visuaalinen vaikuttaminen

Ensimmäinen valokuva otettiin noin kaksisataa vuotta sitten. Kulttuurintutkimuksessa valokuvaamista on käytetty tutkimuksissa ainakin 150 vuotta, mutta silti itse kuvaa on tutkittu vasta 1960-luvulta (Tuomisto & Uusikylä 1995, 11). Kuvia on pitkään käytetty dokumentoinnissa ja vaikuttamisessa: sotakuvaajan ammatti on hyvin vanha, ja toisaalta Yhdysvalloissa jo 1930-luvulla dokumentoitiin esimerkiksi köyhyyttä, kun asiaan haluttiin poliittisista syistä muutosta (Howells & Negreiros 2012, 184-185, 189-191). Valokuvan todenmukaisuudesta on käyty keskustelua alusta lähtien, eikä aihe ole kahdessa vuosisadassa muuttunut. Valokuva ei yleisen käsityksen mukaan valeh-

tele, ja mikäli tekstin ja kuvan välillä on jotakin ristiriitaa, kuvan uskottavuus on suurempi. Digitaalisuus on tosin syönyt uskottavuutta (Tuomisto & Uusikylä 1995, 12).

Roland Barthesin mukaan valokuva on täynnä satunnaisuutta ja tautologisuutta. Valokuvaajan tulee päättää mitä kuvaa, milloin ja miksi. (Barthes 1980, 11-12). Hän hahmottaa valokuvalle kolme erilaista tekemisen kohdetta: tehdä, olla kohteena, tai katsoa. Tekijät jaetaan myös kolmeen: valokuvaaja on operaattori, katsoja on spektaattori ja kohde on referenssi, tai spektrum. Valokuva muuttaa subjektin objektiksi (ibid, 15, 19).

Valokuvan rooli on muuttunut digitaalisuuden, internetin ja sosiaalisen median aikakaudella. 1990-luvulla huomiota herättivät Oliviero Toscanin Benettonin mainoksiin ottamat kontroversiaalit kuvat, joissa diversiteetti oli läsnä ja tabuja rikottiin. Kuvat herättivät aikanaan raakaa keskustelua ja niiden kautta myös (mainos)kuvan rooli ja kuvissa esiintyvät visuaaliset järjestykset saivat uutta sisältöä (Lester 2003, 65-70). Näistä kuvista on kuitenkin jo lähes kolmekymmentä vuotta. Nyt kamera on monella omassa puhelimessa ja valokuvan elinkaari ja funktiokin ovat muuttuneet. Nopeudella on aiempaa suurempi merkitys ja valokuvauksen voidaan katsoa demokratisoituneen kehityksen myötä. Tekijöiden ja vastaanottajien roolit ovat sekoittuneet, ja koko kuvajournalismi on muuttunut (Vanhanen 2010, 120-121).

Toisaalta ”valokuvaus” ei ole yksiselitteinen käsite, siihen on aina kuulunut erilaisia tekniikoita ja toisistaan poikkeavia lopputuloksia, joilla on ollut erilaisia merkityksiä ja tarkoituksia. Valokuva on muisto, dokumentti, joka ilmentää aikakautensa muuttuvaa maailmaa. Sen teoreettinen analyysi on hankalaa, koska valokuvaus on yhdistelmä sosiaalitieteitä, tiedettä ja humanismia. (Price & Wells 2000, 18-19, 23.)

Howells & Negreiros huomauttavat (2012, 200-202), että vaikkakin todenmukainen, kuva on aina kuvaajan sekä teknisten että esteettisten valintojen tulos, ja ”totuus” on käsitteenä vain kuvaushetkeen sijoitettu, ei katsomishetkeen. Valokuvassa yhdistyvät realismi ja mielikuvitus, tai hallusinaatio ja fakta, ja ylitulkinnan mahdollisuus on olemassa. Ideologinen tulkinta on tyypillistä, ja keskeistä ovat denotaatio-konnotaatio-suhteen erot, sekä katsojan identiteetti ja kulttuuriset arvot.

Realismin käsite jakaa teoreetikot eri leireihin, esimerkiksi Susan Sontagin käsitteellisen mallin (1997) mukaan kuvaajan rooli on keskeinen, ja katsoja saattaa tulkitessaan valokuvaa kokea ymmärtävänsä kuvan kohteesta enemmän, mitä kuva tosiasiaassa näyttää. Kriitikko Mary Price sen sijaan selittää valokuvan merkityksen muodostuvan sanallisesta selityksestä sekä kontekstista, jossa kuva on esillä. Realistisen teorian lähtökohtana Price & Wells (2000, 25-27) esittävät kolmea vaihtoehtoa: kuva sellaisenaan esteettisenä teoksena, valokuvaus instituutiona ja valokuvaajan käyttäytyminen (joista johdetaan esimerkiksi eettinen pohdinta siitä, kenellä on oikeus kuvata ketä), ja kolmantena yleisön tai katsojan näkökulma sekä valokuvan julkaisun konteksti. Heidän mukaansa kuvan ja sosiaalisen maailman suhde on käsitteellinen; valokuvan autenttisuudesta kumpuava, realismiin perustuva auktoriteetti on perustavaa laatua oleva elementti valokuvauksen kielessä ja estetiikassa. Tämä seikka erottaa valokuvauksen muusta mediasta ja visuaalisesta viestinnästä, mutta on toisaalta johtanut vääränlaisiin tulkintoihin, jossa kaikki valokuvat ovat realismille alisteisia.

Veneti et al toteaa (2019, 2-3) että tunteilla on suuri merkitys kuvien vaikuttavuudessa. Tunteita herättävä uutiskuva painuu mieleen. Kuvat ovat synnyttäneet mellakoita, mielenosoituksia, poliittisia mullistuksia ja levittäneet tietoa vääryyksistä laajalle. Kuvan välittämä tunne sisältää siis myös poliittista vaikutusvaltaa. Joskus pelkkä väri vaikuttaa (jopa provosoi). Kuva saattaa vaikuttaa syvälle alitajuntaan, ja nostaa esiin aiempia tunteita. Tällainen toiminta on tiedostamatonta ja automaattista. Kuvien herättämät tunteet vaikuttavat myös niiden leviämiseen verkkopalveluissa (Veneti et al 2019 47; Vehkoo 2019, 105).

Kuvan raja on tärkeä tekijä. Altti Kuusamon mukaan (1990, 60), kuvaa rajaamalla katsojalle uskotellaan kuvan rajan olevan myös todellisuuden raja, eikä katsoja useinkaan kiistä rajauksen todenperäisyyttä. Rajauksella voidaan kuitenkin muuttaa kuvan narratiivia merkittävästi. Ensimmäinen rajausta tapahtuu kuvaajan toimesta, mutta kuvaa voidaan rajata ja narratiivia muuttaa helposti uutisen yhteyteen liitettäessä. Toinen merkittävä tehokeino on kuvakulma, se määrittää katsotaanko henkilöä tai tilannetta ylhäältä vai alhaalta (Vanhaniemi (Salo) 1994, 25).

Kuvien tekninen manipulointi ja muokkaus on syytä mainita, vaikkei aineistossa olekaan yhtään manipuloitua kuvaa (lukuun ottamatta kuvaa RTA1, jota käsitellään

lyhyesti luvussa 4). Kuvien manipulointi on kuitenkin ollut propaganda-ase valokuvan historian alusta asti. Esimerkiksi Stalin poisti epäsuosittuja henkilöitä paitsi tappamalla heidät myös pyyhkimällä tiedot asiakirjoista ja poistamalla heidät valokuvista. Kuvista poistettiin henkilöitä esimerkiksi Britanniassa, Maon aikakaudella Kiinassa ja Hitlerin Saksassa (Twisted Shifter).

Digitaalisten kuvien muokkausohjelma Photoshop lanseerattiin jo 30 vuotta sitten. Sen ja digitaalisen valokuvauksen pelättiin mullistavan valokuvauksen, mutta kuohunta oli lyhytaikainen (Vanhanen 2010, 120) Veneti et al uskovat (2019, 22-25), että poliittisessa viestinnässä manipuloidut kuvat ovat tulleet jäädäkseen, mutta manipulaatiot liittyvät usein meemeihin, tai ovat muuten helposti tunnistettavissa ja osin rinnastettavissa pilapiirroksiin. Voidaan jopa väittää, että valheellisesti manipuloidut kuvat tunnistetaan nykyisin aiempaa paremmin, ja siksi niitä tehdään vähemmän. Tosin kyynisimpien arvioiden mukaan kaikki poliittiset kuvat ovat jollain tavalla photoshopattuja.

2.5. Yhteenveto

Kuvasin yllä vaikuttamiseen pyrkivien uutisten ja niiden kuvien teoriataustaa neljän näkökulman kautta. Informaatiovaikuttaminen on propagandaa uusissa kanavissa ja ilmiö tunnetaan kaikkialla maailmassa. Valtiollisen ja yksityisten ihmisten harjoittaman vaikuttamisen motiivit voivat olla täysin erilaisia, mutta tavoitteet yhteisiä. Venäläisyyteen oleellisesti kuuluva totuuden muuntelu ja avoin propaganda toimivat monella tasolla, ja valtiollisten medioiden rooli tässä onkin mielenkiintoinen. Osa toimista myönnetään, osa kielletään. Visuaalisen vaikuttamisen näkökulma nostaa totuudenmukaisuuden ja luotettavuuden teemat esiin, sekä kuvien monet tulkintamahdollisuudet. Valokuvaan usein liitetty ajatus totuudesta on hyvin subjektiivinen: jotain on aina rajattu pois jo kuvausvaiheessa, ja kuvaamisen jälkeen kaikki voi olla toisin. Kuva kuitenkin koskettaa, herättää tunteita, provosoi, ja jättää muistijälkiä.

Seuraavassa luvussa esittelen käyttämäni menetelmät, joilla vastaan tutkimuskysymyksiin.

3. Tutkimusmenetelmät ja -metodit

Edellisessä luvussa kuvasin viitekehystä, jonka puitteissa analyysi tehdään. Aineisto ei siis koostu tavanomaisista uutisista, vaan niissä on mukana painolasti: vaikuttamista, historiallisia jäänteitä propagandasta, ja kuvien totuudellista pohdintaa.

Tutkin ensin uutisten otsikot ja niiden perusteella jaottelin uutisaiheet. Koin erinomaisen hyödylliseksi Mari Pienimäen (2013) lajityyppiluokittelun kuvien lajittelussa ja analyysissä. Kuvat analysoitiin barthesilaiseen perinteeseen pohjaavan semioottisen analyysin ja soveltamani sisällönanalyysin avulla, sekä erikseen suhteessa otsikon tekstiin. Hyödynsin Osgoodin semanttista differentiaalia (1967) erityisesti tunteiden luokittelussa. Mallinsin tuloksista kuvaajat. Kuvien alkuperäinen kuvanottoaika ja -paikka tarkistettiin ja selvitettiin, ovatko ne oikeassa kontekstissa verrattuna alkuperäiseen. Tarkastin tekijänoikeuksien toteutumisen.

Näiden menetelmien avulla selvitin kuvan roolia uutisen yhteydessä sekä sitä, mitkä kuvan ominaisuudet ovat mahdollisesti vaikuttaneet kuvavalintaan. Vaikka keskityin visuaaliseen analyysiin, uutistekstin sisältö on oleellinen osa kuvalle rakennettua narratiivia ja siten määrittää kuvan roolia. Seuraavaksi esittelen käyttämäni menetelmät tarkemmin.

3.1. Semioottinen kuva-analyysi lajityyppien mukaan

Sveitsiläinen kielitieteilijä Ferdinand de Saussure (1857-1913) oli lingvistisen semiootikan johtava tutkija, jonka mukaan sanoilla on merkityksiä, jotka eivät aina pohjaa todellisuuteen – merkitykset ymmärretään eri tavoin, kulttuurisista, uskonnollisista, koulutuksellisista, historiallisista tai maantieteellisestä lähtökohdista riippuen. Keskeinen elementti on merkki (sign), joka koostuu kahdesta osasta, merkitsijä (signifier) ja merkitty (signified). *Merkitsijä* on sana, jolla kuvaamme vaikkapa autoa, ja *merkitty* on siihen liittyvät käsitteet. *Merkki* puolestaan voi olla mitä tahansa: kaikki näkemämme ovat merkkejä, jotka saattavat merkitä jotakin jollekin (Seppä, 2012, 128-130; Lester 2003, 51-52). Saussure jakaa merkin kahteen osaan: fyysiseen muotoon ja

aineettomaan käsitteeseen (Fiske, 1994, 63). Barthes kiteyttää (1994, 181), että käsitteeseen ei sijoiteta todellisuutta, vaan tietomme todellisuudesta.

Veivo & Huttunen toteavat (1999, 18), että suomeksi voidaan puhua myös *ilmaisusta* (merkitsijä) ja *sisällöstä* (merkitty). Merkitsijä ja merkitty liittyvät kiinteästi toisiinsa. Merkkijärjestelmä puolestaan määrittää merkkiä tarjoamalla rakenteen, muodon, sekä koodin, joka liittää merkitsijän ja merkityn toisiinsa. Merkki ei yksin voi olla tutkimuskohteena, se pitää suhteuttaa merkkijärjestelmään tai johonkin muuhun toistuvuutta luovaan tekijään. Semiotiikka painottaa laatua määrän sijaan, ja se pyrkii tutkimaan merkitysilmiöitä vastaanottajan näkökulmasta (ibid, 26-27).

Semioottinen kuva-analyysi perustuu Saussuren ajatuksiin. Tunnetuin semioottisen kuva-analyysin tutkija oli ranskalainen kuvan retoriikkaa tutkinut kirjallisuustieteilijä ja semiootikko Roland Barthes (1915-1980), joka laajensi Saussuren ideaa. Barthesin mukaan kuvia analysoidaan tutkimalla niitä kuten kieltä, eli merkkijärjestelmiä havaiten ja analysoiden. Tällöin etsitään vastauksia siihen, mitä kuva esittää ja miten se sen tekee. Piilomerkitykset ovat hyvin tärkeitä. Vaikka kuva ei sisälläkään vastaavuuksia kielen kanssa, se artikuloi kielen keinoin. Kuvallinen representaatio voi olla poliittista tai yhteiskunnallista. Semiotiikka keskittyy representaatioon ja tapoihin esittää kuvaa – mitä ja miten (Seppänen 2005, 108-109; Rose 2007, 79).

Barthesin keskeinen ajatus kuvien semioottisesta analyysisista oli, että kuvilla on merkin lisäksi kulttuurinen ja yhteiskunnallinen merkitys, joita hän käsittelee myyteinä. Barthesin mukaan myyttien avulla kulttuuri selittää tai ymmärtää luontoa tai todellisuutta (Fiske 1994, 115-117). Myytin merkitsijä on toisaalta tyhjä (muoto) ja toisaalta täysi (merkitys). Barthesin mukaan (1994, 180, 184-185) myyttiset käsitteet eivät ole pysyviä, ne voivat muuttua tai kadota. Myyttien tulkinnassa on olennaista tuntea käsitteet. Toisaalta myytin käsitteen ja merkityksen yhteenliitoksessa tapahtuu vääristymä, merkityksen muoto vääristyy, mutta se ei häviä. Merkitys esittää muodon ja muoto etäännyttää merkityksen.

Semiotiikan tehtävä on paljastaa, miten myyttiset merkitykset toimivat, ja merkitykset asettuvat osaksi kulttuuria. Valokuvaaja voi hyödyntää tunnettuja myyttejä kuvatesaamalla jotakin ilmiötä; esimerkiksi nälänhätää voidaan kuvata suurisilmäisen laihaan

lapsen kasvokuvalla (Seppänen 2005, 113-114; Howells 2012, 118-121). Myytti vaikuttaa siihen, miten merkitys tulkitaan ja koetaan, mikä on luonnollista, esimerkiksi naiseen liitetään myytti hoivaavuudesta, kotikeskeisyydestä ja tarpeesta tulla suojelluksi (Fiske 1994, 119). Myytti on osaltaan monimerkityksinen sana, joka voi aiheuttaa väärinymmärrystä, ja esimerkiksi Fiske kritisoi Barthesin termivalintaa (ibid, 115). Barthesin analyysimallissa oli kolme keskeistä tapaa analysoida merkitystä vuorovaikutuksen näkökulmasta. Myytin lisäksi hän käsitteli denotaation ja konnotaation suhdetta ja symboleja.

Konnotaatio on vuorovaikutusta, jossa tulkinta riippuu tulkitsijasta. Barthesin mukaan konnotaation ja denotaation merkitysero on hyvin selkeä valokuvia analysoitaessa. Denotaatio on tekninen suoritus, tai mekaaninen jäljitelmä todellisuudesta, kun taas konnotaatio sisältää inhimillisen tekijän: rajaukset, valotuksen, ja kuvakulman (Fiske 1994, 113-114). Seppäsen mukaan (2002, 178-186) denotaatio viittaa kuvan ilmeiseen, yleiseen merkitykseen, ja konnotaatio puolestaan tarkoittaa niitä merkityksiä, joita katsojalla on aiheeseen liittyen. Konnotaatiot ovat muokattavissa kuvankäsittelyn avulla. Konnotaatio sisältää kulttuurisia arvoja ja jopa myyttejä. Yhteys kulttuuriin on välttämätön ja katsojan kontekstin ja osaamisen merkitys on suuri. Myös metaforinen kuvan representaatio on huomionarvoinen analysoitaessa aineistoa. Veivo & Huttunen muistuttavat (1999, 67), etteivät konnotaatiot ole pysyviä, ne ovat jatkuvia, ilman tiukkoja rajoja.

Barthesin kolmas merkityksellistämistapa on symboliikka. Konvention ja käytännön perusteella arvioidaan esimerkiksi Rolex-kelloa symboloimaan varakkuutta; tai loistoauton myyminen voi symboloida äkillistä vararikkoa. Barthes ei kuitenkaan johtanut ajatusmallia pidemmälle, toisin kuin myytin ja konnotaation osalta (Fiske 1994, 121).

Barthes on säilyttänyt asemansa semioottisena valonkantajana hyvin, vaikka jotkut filosofisista päätelmistä ovatkin vanhentuneita. Barthesin teorian ongelmana on post-moderniin aikaan sijoitettuna sen suppeus ja termien (esimerkiksi myytin) monitulkintaisuus. Sen soveltaminen nykyaikaiseen kuva-analyysiin vaatii rinnalleen pragmaattisempaa näkemystä.

Pragmaattinen merkkikäsite perustuu amerikkalaisen filosofin Charles S. Peircen (1839-1914) ajatteluun. Peirce korosti merkkien jatkuvuutta; merkki ja merkitys johtavat aina toiseen, joka taas johtaa eteenpäin. Jatkumo on loputon ja uudelleen-tulkinnat mahdollisia. Peircen mukaan kyse on prosessista, jota ympäröivä kulttuuri ja katsojan yksilölliset kokemukset ohjaavat. Peircen käsitys merkistä perustuu merkin vaikutuksiin ja sen tulkintaan, jotka ovat merkin osia. Hänen mukaansa merkkisuhteessa on kolme elementtiä (eikä kaksi, kuten Saussuren/Barthesin teoriassa). Merkki voidaan kuvata kolmiona, jonka kärkinä ovat merkkiväline, objekti (kohde) ja tulkinta, ja kaikki osa-alueet ovat vuorovaikutuksissa keskenään. (Veivo & Huttunen 1999, 40-41.)

Brittitutkijat Ogden ja Richards kehittivät Peircen kolmiomallia edelleen. Siinä kohde on tarkoite, referenssi on tulkinta ja symboli tarkoittaa merkkiä. Peircen mallista poiketen symbolin ja tarkoitteen välinen suhde on esitetty katkoviivalla, se on ajatuksenvarainen, kun taas muut suhteet ovat jatkuvia. Symbolien osuus on ensisijainen, koska ne suuntaavat ajatteluamme. (Fiske 1994, 64-65.)

Roland Barthes (1984, 1301-131) jakaa kuvaan liittyvän sanallisen viestin tehtävät kahtaalle: teksti joko ankkuroi kuvan merkityksen, tai vuorottelee tekstin kanssa tai täydentää tekstiä. Fiskeen mukaan (1994, 145-146) ankkuroivan tekstin rooli on kiinnittää kuva yleisiin kulttuurisiin merkityksiin ja lukija valitsee itselleen sopivan merkityksen. Teksti toisaalta myös vain nimeää kuvan.

Suomalainen semiotikko, emeritusprofessori Altti Kuusamo kuitenkin toteaa (1990, 197, 202), että ankkuroinnin ohella on myös mahdollista, että kuvan ja tekstin keskinäinen irrallisuus saa katsojan yhdistämään niiden eri merkitykset mielessään yhteen. Toisaalta professori Janne Seppänen ehdottaa (2002, 41), että yhtä lailla kuva ankkuroi kuvatekstin merkityksen. Seppäsen mukaan visuaalisuus ei ole sattumanvaraista, vaan kyse on rakenteista ja järjestyksestä, jotka syntyvät inhimillisen toiminnan tuloksena. Tulkinta voi olla tietoista tai tiedostamatonta, ja katsoja liittää tulkinnan osaksi itselle tuttuja merkityksiä (ibid, 34).

Peirce jakaa kuvan representaatiot ikonisiin, indeksisiin ja symbolisiin. Ikoninen kuva edustaa samankaltaisuutta, se muistuttaa kohdettaan. Valokuva on ikoni. Indeksinen edustaa kausaalisuutta: sillä on yhteys kohteeseensa: savu on tulen indeksi.

Symbolinen edustaa kulttuurista tai konventionaalista sopimusta, eikä ole yhteydessä kohteeseen, esimerkiksi numerot kuuluvat tähän ryhmään (Fiske 1994, 70-71). Valokuvissa nämä kaikki voivat toimia yhtä aikaa. Peircen representaatiomallia on laajennettu tutkimaan kuvien sisältämää intertekstuaalisuutta ja piilomerkityksiä (Seppä 2012, 134-139).

Umberto Eco määrittää (1986, 93-94) kuvan ikoniseksi merkiksi sen todenmukaisuuden, joskin tarkemmin tarkasteltuna kuvasta paljastuu koodeja, joiden perusteella totuudenmukaisuutta havaitaan. Janne Seppäsen mukaan (2002) indeksisyys antaa päätelmän kuvan todenperäisyydestä, mikä ei suinkaan pidä paikkaansa, kuva ei todista kuvatun ilmiön olevan totta, etenkin digikuvauksen osalta. Ikonisuus ilmentää kuvan kohdetta, mutta sen lisäksi on syytä tarkastella denotaatio-konnotaatio-suhdetta.

Altti Kuusamo selittää (1990, 15-16, 78), kuinka näkeminen ja tietäminen muodostavat semioottisen näkemyksen postmodernista maailmasta. Kun katsomme kuvaa, tulkitsemme sitä omista lähtökohdistamme ja näkemyksistämme, ja näemme kuvan piilomerkitykset. Yksikään kuva ei ole itsenäinen ja normeista vapaa. Kuusamo väittää, että sitä mitä näemme kuvassa, ei ole olemassa. Toisaalta hän toteaa, että sen lisäksi että sijoitamme kuviin omia merkityksiämme, havaintosysteemimme etsii kuvista merkityksiä tahtomattaan – meillä on tulkintatarve. Itse kuvasta ei voida päätellä mitään, mutta ”vieron katsominen” ei Kuusamon mukaan ole mahdollista. Katsojan kuvalle antama merkitys tulee katsojan omista arvoista, normeista ja muistista – eli ei-visuaalisista tekijöistä.

Myös Veivo & Huttunen (1999, 43) viittaavat samaan asiaan: katsoja havaitsee vain merkkejä, ei itse todellisuutta. Kuvan todellisuus on vain havainnoinnin ilmentymä. Seppänen pohtii (2002, 197-198), onko katsojalla aikaa riittävästi katsoa valokuvia visuaalisen lukutaidon osalta, tai edes halua pohtia kuvien olemusta, ja toteaa keskeistä olevan dialogin syntyminen. Estelle Jussim (1986, 117) vie asian vielä pidemmälle: hänen mukaansa valokuva voi todentaa kaksi vastakkaista ideologiaa, johtuen katsojan vahvistusharhasta.

Ei ole yhtä tapaa tulkita kuvaa. Siksi kuva voi myös helposti manipuloida katsojaa. Kuvien sisältämä koodisto tai symboliikka vaikuttavat sen tulkintaan. Koodeissa

huomio kiinnittyy omassa kulttuurissa hallitsevina oleviin koodeihin (dominoivat koodit). Kuvassa voi kuitenkin olla samaan aikaa muitakin koodeja, ja monia ideologisia tasoja (Seppä 2012, 159). Kuva on myös aina presensissä. Ilman kielen apua ei voida esittää ajallisia suhteita (Veivo & Huttunen 1999, 63). Kun kuvilla pyritään vaikuttamaan, ideologiset koodit, symboliikka ja kuvan piilomerkitykset korostuvat. Konnotaatioiden merkitys on keskeinen, ja ajallisuuteen voidaan vaikuttaa sanallisesti.

3.1.1. Kuva-aineiston lajityypittely

Valokuvia voidaan jakaa ryhmiin eri tavoin. Roland Barthes on todennut lehtivalokuvan olevan sanoma, jossa kokonaisuus muodostuu lähteestä, kanavasta ja vastaanottajasta (Barthes 1984, 120). Stuart Hall toteaa (1984, 138) barthesilaisen ajattelun pohjalta, että uutiskuva muodostuu sekä kuvasta että siihen liittyvästä tekstistä, joiden luoma kokonaisuus aikaansaadaan taiton avulla. Hänen mukaansa valokuvalla on kuitenkin monipolvinen rooli. Hall nostaa esiin kolme erilaista kuvaa: toimituksen oman valokuvaajan ottama kuva uutistilanteesta, muun kuvaajan otos, joka on vaikkapa myyty kuvatoimistolle, sekä kuva, jota käytetään uutisen kuvituksena, vaikkei se suoranaisesti uutiseen liity (Hall, 1984, 139-140).

Merja Salo (2000, 14) muokkaa Hallin jakolinjaa ja jakaa kuvat kolmeen ryhmään: uutiskuviin, reportaasikuviin sekä kuvituskuviin. Salon lähtökohtana on Peircen merkkiteoria, joka jakaa tulkinnan kolmeen kategoriaan: *Firstness*, *Secondness* ja *Thirdness*, joita ei ole suomeksi tavattu kääntää (Veivo & Huttunen käyttävät näistä (1999, 42) selittäviä sanoja *mahdollinen*, *konkreettinen* ja *säännönmukainen*, mutta huomauttavat, etteivät ne vastaa Peircen alkuperäisiä termejä). *Firstnessin* ominaisuuksia ovat tunnevaltaisuus, välittömyys, uutuus, suoruus ja tähän hetkeen liittyminen. Se pohjaa havaintoon ja sensaatioon. Uutiskuva kuuluu tähän kategoriaan. *Secondness* on etäännytetty todellisuudesta, se on tulkinta jostakin, eikä siihen liity välttämättä tunnetta. Se liittyy menneeseen, josta kenties pyritään oppimaan jotakin, ja se on kertomus. Tähän kategoriaan Salo liittää kuvareportaasit. *Thirdness* on etäisin kokemus näistä. Se on analyttinen, hakee järjestystä vallitsevaan kaaokseen, se on havainnointia, selitystä ja loogista päättelyä. Kuvituskuva kuuluu Salon mukaan tähän ryhmään. (Salo, 2000, 14-16.)

Mari Pienimäki käsittelee väitöskirjassaan (2013, 80, 82-83) valokuvan lajityypittelyä laajemmin, ja vaikka hyväksyy Salon jaottelun, kritisoi sitä liian suppeaksi. Valokuvia voidaan jaotella esimerkiksi aiheittain, tai ideologisin perustein, tosin näiden hyödyllisyys on kyseenalaista, koska aiheita on loputon määrä. Pienimäki korostaa tekstin osuutta jaottelussa (ibid, 90). Hän ehdottaa lajityypittelyä teoriakehykseksi silloin, kun taustalla on medialukutaidon kehittäminen ja kuvan kriittinen tarkastelu (ibid, 93).

Pienimäen lajityyppimallissa erotetaan neljä eri lajityyppiä: uutiskuvat, kuvituskuvat, henkilökuvat sekä tunnistevalokuvat. Uutiskuvan Pienimäki määrittelee ”dokumenttariseksi otokseksi, joka kertoo äskettäin sattuneesta tapahtumasta tai tietoon saadusta uudesta, tärkeästä, yleisesti merkittävästä tai kiinnostavasta tapahtumasta, ilmiöstä, tai henkilöstä ja joka saa uutisarvon” (Pienimäki, 2013, 116). Tunnistevalokuviksi hän nimeää kuvat, joiden uutisarvo on vähäinen, ja joiden rooli on vain asian selkeyttäminen tai henkilön tunnistaminen. Ne eroavat kuvituskuvista realismillaan, kun taas kuvituskuvan rooli on havainnollistaa asiaa mielikuvan avulla, tai toimia katseenvangitsijana (ibid, 102, 116).

Pienimäki jakaa yllämainitut lajityypit edelleen havainnollistaviin ja osallistaviin kuviin (2013, 105), koska näiden avulla luodaan tulkinnalle asema. Havainnoivat kuvat esittävät usein yhteiskunnallisesti huomattavia tapahtumia, tai politiikan tilanteita (ibid, 106). Osallistavat kuvat voivat esittää henkilöä tai tilannetta laajemman uutisaiheen sisällä. Näistä kahdesta voitaisiin käyttää myös nimityksiä kova ja pehmeä uutiskuva (ibid, 107-108).

Salon mukaan (2000, 14) uutiskuvan tulee olla reaaliaikainen, autenttinen, tosi, uusi ja ajankohtainen, ja pohjautua havaintoon. Se tukee uutista ja sen sanallista tarinaa. Uutiskuvan funktio on nykyisin enemmänkin muiston luominen. Suuret tapahtumat, katastrofit ja luonnonmullistukset kantavatkin vähintään yhtä visuaalista muistoa, jotakin merkittävää valokuvaa. Nämä useimmiten ovat uutiskuvia ja osin jopa sattumanvaraisia otoksia, joista vasta jälkikäteen nähdään niiden merkittävyys ja ikonisuus (Lester 2003, 392).

Salo (2000, 31) ja Lester (2003, 392-393) toteavat, että uutiskuvalla on myös usein myyttisiä ulottuvuuksia, sekä kuvallisesti että sisällöllisesti, kuten vaikkapa lipunnostokuvat, jotka viittaavat voittoon, sekä myytit ihmisen ja luonnon välisestä taistelusta (jonka ihminen häviää). Uutiskuva voi myös olla myönteinen: katastrofin jälkeen toisistaan eksyneiden perheenjäsenten jälleennäkeminen; tai kuvauskohde voi olla ennalta sovittu. Vaikka uutiskuva ei aina täytä kaikkia näitä tässä esitettyjä ominaisuuksia ja kriteereitä, se on silti edelleen uutiskuva.

Uutiskuva kilpailee myös television (videon) kanssa. Onnistunut uutiskuva on intensiivinen, koskettava ja lähellä katsojaa. Kuvituskuvan käyttö on lisääntynyt osin siksi, että uutiskuvaa ei haluttu manipuloida uskottavuuden vuoksi (Vanhanen, 1994, 41). Salon mukaan (2000, 155-164) kuvituskuvan semioottinen perusta on etäinen idea, ja sen tehtävä on paitsi kuvittaa tekstiä myös herättää huomiota. Kuvituskuva edustaa loogista päättelyä ja selitystä. Kuvituskuva voi olla myös fantasiakuvitusta.

Kuvituskuville on ollut kasvavaa tarvetta myös television aikakaudella. Kobrénin mukaan (1996 164-167, 176-177) kuvituskuviin rooli on kolmijakoinen: kuvituskuva voi olla tuotokuva, käsitteellinen kuvituskuva sekä dokudraama, joka muistuttaa dokumentaarista valokuvaa. Viimeksi mainittu on Kobrénin mukaan vähiten suositeltava, koska se saattaa johtaa katsojaa harhaan. Tällaisissa kuvissa on usein nykyisinkin maininta ”kuvituskuva”, jotta katsoja ymmärtää kuvan olevan fiktiivinen. Pienimäki viittaa (2013, 146) myös dokumentaariseen kuvituskuvaan, mutta toteaa, ettei kuvituskuvia ole tarpeen jakaa alaryhmiin, koska erilaisten kuvituskuvatyyppeiden väliset rajat ovat häilyviä. Kuvituskuvalla on esimerkinomainen rooli, tai sen rooli on olla visuaalinen houkutin. Se luo erittäin vahvasti mielikuvia (ibid, 144).

Henkilökuvan erottaa ”tavallisesta ihmisaiheisesta uutiskuvasta” kuvan pyrkimys luonnehtia kohteena olevaa henkilöä. Semioottisesti ajatellen henkilökuvan kohde on kuvan päämerkki, jolle muut elementit ovat alisteisia (Pienimäki 2013, 103). Pienimäen luokituksen mukaan (ibid, 116) henkilökuvat voidaan jakaa kahteen ryhmään: näköisiin henkilökuviin ja performatiivisiin henkilökuviin. Näköisessä henkilökuvassa on muotokuvaperinteen kuvaustyyli. Se identifioi ja luonnehtii. Kuvalla on tyypillistä vuorovaikutteinen periaate, eli kohde on katsojan kanssa vuorovaikutuksessa. Näköinen henkilokuva on semioottisesti ikonisen indeksin ja

symbolisen funktion välimaastossa. Performatiivisen henkilökuvan tarkoitus on luoda vahvoja mielikuvia. Sen semioottinen funktio on symbolinen. Niissä vuorovaikutusta ei ole ja kuvaustyyli on vapaa. Pienimäki esittää, että kuvattavalla saattaa olla paljon valtaa performatiivisessa kuvassa, mutta itse tulkitseen tässä vallan olevan myös kuvaajalla – tai kuvatoimittajalla.

Koska semioottinen analyysi on kovin subjektiivinen, kaipasin rinnalle hieman eksaktimpaa tulkintaa. Siksi sovelsin aineistoon myös sisällönanalyysiä.

3.2. Sovellettu sisällönanalyysi

Sisällönanalyysin pääperiaatteena on luokitella analysoitavat kuvat (havaintoyksiköt) eri ominaisuuksien (muuttujien ja niiden arvojen) perusteella ja laskea sitten ominaisuuksien frekvenssit. Ominaisuuksien tulee olla eksklusiivisia. Jokaisen tutkittavan ominaisuuden tulee olla käsitelty ja tulosten tulee olla toistettavissa. Ominaisuuksien tulee olla myös valideja, eli mitata juuri sitä, mitä halutaan. Ominaisuuksia voi olla useita. Menetelmän haittapuolena on sen kyvyttömyys tunnistaa kuvasta muita tekijöitä kuin siihen liitetyt ominaisuudet. (Rose 2007, 62-68; Seppänen 2005, 148-155.)

Päädyn soveltamaan sisällönanalyysiä semioottisen analyysin apuna, koska strukturoitu jaottelu helpotti aineiston järjestämistä ja kokonaisuuden analysointia. Sisällönanalyysi toi aineiston analysointiin sopivia työkaluja. Käytin aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita: aineistolta kysytään tutkimusaiheeseen liittyviä kysymyksiä, pelkistetään ja kategorisoidaan aineistoa. Aineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymysten kannalta olennaiset asiat. Merkitykset löydetään sisäisen yhteenkuuluvuuden perusteella. Eri tekijät muodostavat lopuksi yhtenäisen kokonaisuuden (Tuomi & Sarajärvi 2003, 100-103). Yhdistin työssäni semioottisen analyysin elementit sisällönanalyysiin, eli käytin muuttujina semioottisia tekijöitä (esim. tunteet, symbolismi, todenmukaisuus). Semioottisten muuttujien avulla pystyin tarkastelemaan kuvien roolia myös numeerisesti mittaamalla havaintoyksiköiden prosenttiosuuksia erilaisten muuttujien ja elementtien välillä.

Pienimäen lajityyppimallin mukaan (2013, 117) havainnollistavat ja osallistavat kuvat voidaan jakaa alakategorioihin kuvattavan ja kuvaajan suhteen perusteella puuttumattomuuden ja vuorovaikutteisuuden mukaan. Havainnoivista kuvista voidaan analysoida autenttisuutta ja totuudellisuutta; visuaalisten vihjeiden perusteella todetaan uutiskuvan totuudellisuus ja tärkeys. Osallistavan moodin kuvia voidaan pitää totuusarvoltaan niukempina.

John Fiske korostaa (1994, 191) lukijan (tai katsojan) ja sanoman dynaamista vuorovaikutusta. katsojan sosiaalinen ja kulttuurinen kokemustausta vaikuttavat sanoman perillemenoon, mutta katsoja toimii myös viestin kanavana. Katsojan mielenliikkeitä ja tunteita voidaan tutkia tätä taustaa vasten, Charles Osgood on kehittänyt semanttisen differentiaalin, jonka avulla tutkitaan katsojassa herääviä tunteita. Hänen mallissaan katsoja valitsee annetuista tunteista itselle sopivat.

Sovelsin näitä malleja aineiston kuvissa. Analysoin kuvien sisältämiä mahdollisia tunteita suhteessa kuvan rooliin: onko kuvan tarkoitus ylipäänsä herättää tunteita, vai päinvastoin, luoda vakuuttavaa asiallisuutta, korostaa neutraalia faktapohjaisuutta? Millaisia tunteita kuvat herättävät? Millaiset kuvat eivät herätä tunteita? En siis tunnustellut omia tunteitani, vaan tarkastelin jokaista kuvaa huolella pohtien erilaisia tunteita, joita kuva saattaisi herättää, tai joita niihin olisi sisäänrakennettu.

Kuvat eli havaintoyksiköt on jaettu kategorioihin. Ensimmäinen jako oli aiheen mukaan (koronauutiset = A ja Marinin hallitus = B). Jaottelin koronakuvat kahteen ryhmään, joista tutkijat ovat olleet suhteellisen yksimielisiä, eli uutiskuviin ja kuvituskuviin. Uutiskuvaksi määritellyt kuvat ovat kuvia, jotka *voisivat olla* uutisen tilanteessa kuvattuja ja joilla on uutisarvoa. Kuvituskuva on geneerinen kuva, jonka tilalla voisi olla muukin kuva, eikä sillä ole uutisarvoa. Marinin hallitusta koskevat kuvat kuuluvat Pienimäen lajityyppiluokittelun kolmanteen kategoriaan, henkilökuviin.

Kuvat on edelleen luokiteltu ominaisuuksien mukaan; tästä tarkemmin seuraavassa luvussa.

3.3. Aineiston keruu

Valitsin mediaksi kaksi venäläistä englanninkielistä uutismediaa, RT ja Sputnik News. Aineiston uutiset on valittu niiden englanninkielisistä verkkouutisista.

Saadakseni riittävän laajan otannan erilaisia kuvia Pienimäen lajityyppiluokittelun mukaisesti (uutiskuvat, kuvituskuvat, henkilökuvat) tarkastelin kahta keskenään hyvin erityyppistä aihetta, Marinin hallitusta sekä koronavirusta. Marinin hallitusta koskevien uutisten oletusarvoinen lukijakohderyhmänä ovat suomalaiset sekä Suomesta (tai laajemminkin Euroopasta) kiinnostuneet henkilöt, kun taas koronaviruksen lukijakunta on laajempi. Koronavirus sisältää monia teemoja: eri valtiot, viruksen alkuperä, risteilyaluksen tartunnat, parannuskeinot, Venäjän tilanne.

Koronaviruksen valintaan työni aiheena vaikuttivat venäjänkielisessä mediassa laajalti esitetyt valheelliset uutiset viruksen alkuperästä epidemian alkuvaiheessa.

Vuonna 2015 perustetun EU East StratCom -työryhmän tehtäviin kuuluu mm. Venäjän disinformaation tunnistaminen. 30.1.2020 East StratComin uutiskirjeessä kerrottiin, että koronaviruksen syntyyn liittyviä salaliittoteorioita levitetään laajasti venäläisessä mediassa. Viikkoa myöhemmin uutiskirjeessä koronaviruksen kerrottiin olevan RT:n ja Sputnikin pääuutinen.

Alkuvuoden uutisoinnin huippu oli 31.1.2020, jolloin näissä kahdessa mediassa julkaistiin 498 [eri kielistä] artikkelia koronaviruksesta – siis yhtenä päivänä. Aktiivinen uutisointi johti valtaisaan näkyvyyteen sosiaalisessa mediassa ja espanjankielinen RT nousikin maailman 20 suosituimman Twitter-tilin joukkoon koronauutisoinnin vuoksi. (EU StratCom -uutiskirjeet, 30.1.2020, 6.2.2020).

Koronauutisointi väheni suorassa suhteessa taudin etenemisen kanssa ja esimerkiksi 19.3. raportoitiin enää vain joistakin kymmenistä disinformaatiota sisältävistä uutisista *kaikissa* venäläisissä medioissa.

East StratComin mukaan yleisesti ottaen venäläismedian englanninkielisillä sivustoilla juttujen sävy on venäläisille kohdistettua uutisointia synkempi ja kyynisempi. Yhteenvedossa todetaan, että disinformaation levittämisen päätarkoitus on saada

aikaan epäluottamusta (East StratCom, 19.3.2020, 26.3.2020). Toisaalta RT:n ja Sputnikin englanninkieliset sivustot ovat hillitympiä kuin venäjänkieliset sivustot tai venäläinen media ylipäänsä, tai muun kieliset sivustot, eikä vaikkapa salaliittoteorioita ole niiden uutisissa. Esimerkiksi ranskankielisellä Sputnik-sivustolla käsiteltiin viruksen mahdollista ihmisen aiheuttamaa alkuperää, mitä uutista ei englanniksi julkaistu. Sen sijaan englanninkielisellä sivustolla on juttu, jossa kerrotaan Yhdysvaltojen syyttävän Venäjää disinformaatiosta, mikä kiistetään jyrkästi. Kielialueittain erikoistuvalla journalismilla on merkitystä, kun luetaan aineistoa vaikuttamistarkoituksessa. Aineistona käytetyssä englanninkielisissä uutisissa oli vaikuttamiseen pyrkimistä ja valheellisen tiedon määritelmän täyttäviä elementtejä, joista tarkemmin seuraavassa luvussa.

Aineisto koostuu verkkouutisista ja niiden pääkuvista. Jokaisessa uutisessa on pääkuva, joka kuvittaa uutista. Kuvassa on myös kuvateksti, joka on RT:ssä kuvan yläpuolella ja Sputnikissa kuvan päällä.

Kokosin aineiston hakemalla sivustoilta Suomea koskevia uutisia, ja toisaalta hakusanalla ”Sanna Marin”. ”Koronavirus” (*coronavirus*) oli toinen käyttämäni hakusana. Marinin hallitusta koskevat uutiset otin mukaan kaikkineen, uutisia oli yhteensä 13. Koronaviruksesta valitsin erilaisia näkökulmia ja rajasin toistoa sisältäviä uutisia pois, mutta kokosin aineiston niin, että aineistoon tuli vähintään yksi uutinen kustakin teemasta. Aineistossa on koronaviruksesta yhteensä 30 uutista. Haettaessa juttuja ”koronavirus”-sanalla tulokseksi ei tullut yhtään Venäjää käsittelevää uutista. Poimin siksi erikseen *Russia*-otsikon alta koronauutisia, joista valitsin Venäjää koskevia virukseen liittyviä uutisia. Koronavirusta käsittelevät jutut ovat ajalta 26.01.2020-24.3.2020. Koronauutisten osalta rajasin uutiset päättyämään siihen aikaan, jolloin Covid19-tauti alkoi levitä Venäjällä ja tämä myös todettiin uutisissa.

Marinin hallitusta käsittelevät jutut ovat ajalta 9.12.2019-19.02.2020. Merkittävää on, että kun koronavirus alkoi hallita uutisia, Suomea koskevissa uutisissa ei enää viitattu Suomen hallitukseen ministerien nimillä. Mitä korkeammalle pääministeri Marinin suosio Suomessa nousi kriisin edetessä, sen vähemmän hänestä kirjoitettiin näissä kahdessa mediassa. Itse asiassa häntä ei mainittu ollenkaan. Saara Jantunen toteaa (2015, 97), että Suomi on Venäjän mediassa vähän esillä, mutta ei suinkaan ole merkityksetön. Marinin hallitusta koskevat uutiset on rajattu ajallisesti luonteisesti: aineistossa ovat kaikki uutiset, joita näissä medioissa on ollut aineiston kokoamisaikana.

3.4. Aineiston analyysimenetelmät

Kuva-aineisto oli hieman hajanainen ja epäyhtenäinen, joten aloitin sen käsittelyn selkeällä jaottelulla. Luokittelin kuvat lähteen ja aiheen mukaan:

RT = RT ja Sputnik News = SN.

A = koronavirus ja B = Sanna Marinin hallitus.

Kuvat numeroitiin tämän jälkeen juoksevilla numeroilla ilmestymisjärjestyksessä.

Näin saatiin korona-aiheiset RTA1-RTA18 ja SNA1-SNA12, sekä Sanna Marinin hallitusta käsittelevät RTB1-RTB5 ja SNB1-SNB8.

A-sarjassa on 30 kuvaa, joista 18 RT-julkaisusta ja 12 Sputnik Newsistä. B-sarjassa on 13 kuvaa, joista 5 RT:stä ja 8 Sputnik Newsistä. Käytän tässä työssäni kyseisiä koodeja kuvien osalta. Linkit uutisiin koodeineen ovat tutkielman lopussa.

Kun kuvat oli koodattu, jaottelin A-kuvat uutis- ja kuvituskuviin niiden sisältämän uutisarvon ja kuva-aiheen perusteella. Halusin nähdä, onko kuvien valinnassa käytetty jotakin kriteeristöä, joka paljastuisi analyysin avulla. Pienimäen lajityyppiluokittelu on paitsi tarkoituksenmukainen menetelmä myös medialukutaidon kehittämisen kannalta suositeltava analyysiperuste, ja se selventää myös kuvien roolia. Kuvituskuviksi päätyivät esimerkiksi kuvat RTA4 (näyteputkilot) ja SNA4 (grillipihvit) ja uutiskuvina toimivat esimerkiksi teho-osaston kuvat (RTA1, RTA2). Useimmissa kuvituskuvuissa ei ollut ihmisiä, kun taas uutiskuvissa oli ihmisiä.

Kuvista 22 oli uutiskuvia ja 8 kuvituskuvia. RT:n uutisissa oli vain kaksi kuvituskuva (11 % uutisista). Sputnikilla niitä oli kuusi, eli puolet kuvista oli tässä kategoriassa.

Kaikki Marinin hallituksen kuvat ovat henkilökuvia. Niiden osalta painotin semioot-tisen analyysin keinoja: tutkin symboliikkaa, piilomerkityksiä ja naisen myyttisen tai myytinvastaisen roolin kuvaamista. Näissä uutisissa tekstillä oli merkittävä rooli, joten analysoin tarkemmin tekstin ja kuvan yhteisvaikutusta ja kuvan osuutta kokonaisuudessa.

3.5. Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka

Kysyn, mikä on uutisen yhteydessä olevien kuvien rooli ja miksi kukin kuva on valittu. En tutki kuvien vaikuttavuutta sinänsä, mutta käsittelen niiden sisältämiä piilomerkityksiä, symboliikkaa ja tunteita, joilla on vaikutusta katsojan tulkintaan. Rooliin saadaan kyllä vastaus tarkalla analyysillä, mutta poliittisten ja ideologisten tulkintojen osalta on mahdotonta löytää eksakteja vastauksia ilman yleisötutkimusta. En koe sen edes olevan tämän tutkimuksen tavoite. Medialukutaidon lisääminen on alakysymys, jota pohdin analysoidessani kuvia: ilmeneekö kuvissa mitään seikkaa, jonka avulla lukija voisi tunnistaa kuvat, joilla pyritään vaikuttamaan, tai jotka ovat virheellisiä? Käyttämäni Pienimäen lajityyppiluokittelu (2013) tavoittelee nimenomaan visuaalisen lukutaidon kehittämistä. Tämä kysymys on yhteiskunnallisestikin merkittävä.

Kun puhutaan vaikuttamiseen pyrkivistä tai jopa valheellisista uutisista, on etäännytettävä itsensä sisällön tai käsittelytavan vaikutuspyrkimyksistä, ja analysoitava tekstiä tutkijan viileydellä. Aineiston uutisten sisältämä maailmankuva ei ole aina kaunein mahdollinen. Kuvien alkuperätutkimus ja faktantarkastus veivät välillä syviin vesiin. Mutta kuvien piilomerkitykset, konnotaatiot ja symboliikka ja niiden suhde tekstiin ovat kiinnostavia. Katsojan oma kulttuurinen viitekehys ja koulutustaso vaikuttavat tulkintaan, ja esimerkiksi henkilökuvissa kuvan kohteena olevan henkilön ilmettä voidaan arvioida monella tavalla katsojasta riippuen. Narratiivi ja kuvateksti kehystävät kuvan tulkintaa ja ohjaavat sitä tiettyyn suuntaan.

Semioottinen kuva-analyysi pohjautuu pitkälti tutkijan omaan näkemykseen. Olen siksi yhdistänyt sisällönanalyysin menetelmän semioottiseen analyysiin, käyttänyt semanttista differentiaalia, koonnut muuttujista excel-taulukot ja esittänyt niiden kuvaajat osana analyysilukua, jotta tutkimus irtoaisi tutkijan subjektiivisuudesta. Tällä tavalla voin luokitella kuvia, verrata niitä toisiinsa ja narratiiviin, ja saada tuloksesta toistettavissa olevan ja sikäli autenttisen. Mielestäni vastaavaa tutkimustapaa voisi hyödyntää muissakin kuva-aineistoissa.

4. Koronauutisaineiston analyysi

Tässä luvussa esittelen pääkohdat koronauutisaineiston analyysistä. Kappaleessa 4.1. käydään läpi ensin uutisten sisällöt aiheittain, sen jälkeen tulee sovellettu sisällön-analyysi (4.2.). Siinä tarkastellaan kuva-aineistoa semioottisin kriteerein lajityypitetyinä ja medioittain. Kappaleessa 4.3. tutkin sisällön (tekstin) totuudenmukaisuutta sekä tekstin suhdetta kuviin. Kappaleessa 4.4. tutkitaan kuvien sisään rakennettuja tunteita semanttisen differentiaalianalyysin idean pohjalta. Käsittelen kuvien alkuperää ja tekijänoikeuksien toteutumista kappaleessa 4.5., ja lopuksi pohdin kuvien symboliikkaa ja konnotaatioita (4.6.).

Mallinsin tulokset kuvaajiksi, jotta kuvien ominaisuuksien kautta niiden rooli selkeytyisi. Pidän kuvaajia ja kevyen matemaattista mallinnusta mielenkiintoisina työkaluina kuva-analyysissä. Visuaaliset kuvaajat sopivat visuaalisen viestinnän analyysiin.

4.1. Uutissisällöt

Kuten aiemmin on mainittu, sekä RT että Sputnik News ovat valtiollisia medioita, jotka on hallinnon toimesta valjastettu välittämään valtiollista propagandaa. Koska kuvia analysoidaan suhteessa niiden yhteydessä olevaan uutiseen, analysoin ensin uutisaiheet.

Koronauutisten aiheet jakaantuvat seuraavasti:

- Venäjää koskevat uutiset 13 kpl (43,3 %)
- Muita maita koskevat uutiset 17 kpl (56,7 %)

Muita valtioita koskevat uutiset voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

- Toisen maan pahenevan koronatilanteen raportointi 7 kpl (41,2%)
- Toista maata pilkkaava uutinen 4 kpl (23,5 %)
- Toista maata syyttävä uutinen 6 kpl (32,3 %)

Venäjää koskevat uutiset ovat myönteisiä: Venäjällä tilanne on hallussa, ja tartuntoja torjutaan tehokkaasti. Ensimmäinen tartunta tulee myöhemmin kuin muualla. Venäjä lahjoittaa laitteita muille valtioille ja varoittaa uskomasta koronaan liittyviä vale-uutisia, joita muut maat levittävät. Putin vierailee koronasairaalassa asianmukaisessa suoja-asussa.

Uutisointi eri maiden pahenevasta tilanteesta on asiallista. Nämä uutiset voi lukea rinnakkain samanaikaisesti Venäjää koskevien uutisten kanssa: muualla tauti leviää, Venäjällä leviäminen on osattu estää.

Kolmasosa aineiston uutisista oli toista maata pilkkaava tai syyttävä: Intiassa ehdotetaan lehmänvirtsaa koronan parannuskeinoksi ja sanotaan koronan olevan rangaistus lihansyömisestä, erään rabbin mukaan korona on ennustettu jo Toorassa ja USA levittää pelkoa ja syyttää Venäjää.

Uutisten todenperäisyyttä voi arvioida lukemalla samasta aiheesta muita uutisia. Faktantarkastussivustot olivat tässä hyvänä apuna. Tosin Venäjää koskevissa uutisissa on syytä epäillä tilastojen kaunistelua, eikä uutisten aitoutta voi varmentaa muista lähteistä. Kolmessa uutisessa syytetään muita maita valehtelusta tai varoitetaan virheellisistä tiedoista. Vain Venäjän hallitukselta tulee todenmukainen tieto.

Muita maita pilkkaavissa uutisissa alkuperäinen uutinen on väritetty pilkkaavammaksi, esimerkiksi jätetty jotakin pois tai lisätty jotakin. Lisäksi aineistossa on kolme uutista, joiden voidaan sanoa olevan disinformaatiota. Aineiston uutisisällöt ovat vahvasti väritettyjä. Tekstit ovat provokatiivisia ja niillä pyritään vaikuttamaan lukijaan.

Seuraavaksi käyn läpi tarkemmin kuville tekemääni analyysiä.

4.2. Koronauutiskuvien sovellettu sisällönanalyysi

Kuvien rooli oli keskeinen kysymys. Päätin pilkkoa aineiston osiin, jotta kuvan rooli tulisi selväksi. Halusin myös selvittää, noudattaako kuvien valinta jotakin tiettyä

kaavaa. Tässä lähtökohtana oli tieto, että kaikki aineiston uutiset ja niiden kuvat on lainattu muualta. Uutisten kuvitus on medioissa tehty itse. Uutisia ei siis lainata kuvineen, vaan nämä valitaan erikseen. Miksi tietty kuva on valittu?

Käytin soveltamassani sisällönanalyysissä Flīngā-palvelua, koska se toimii erinomaisesti visuaalisena työkaluna. Kysymyksissä on huomioitu semioottisen analyysin elementtejä, kuten symboliikka, provokaatio ja totuudellisuus. Jos tarkastellaan kuvia luvussa kolme esitellyn Peircen luokittelun mukaan, (A) vastaa ikonisuutta (B) indeksisyyttä ja (C) symbolisuutta.

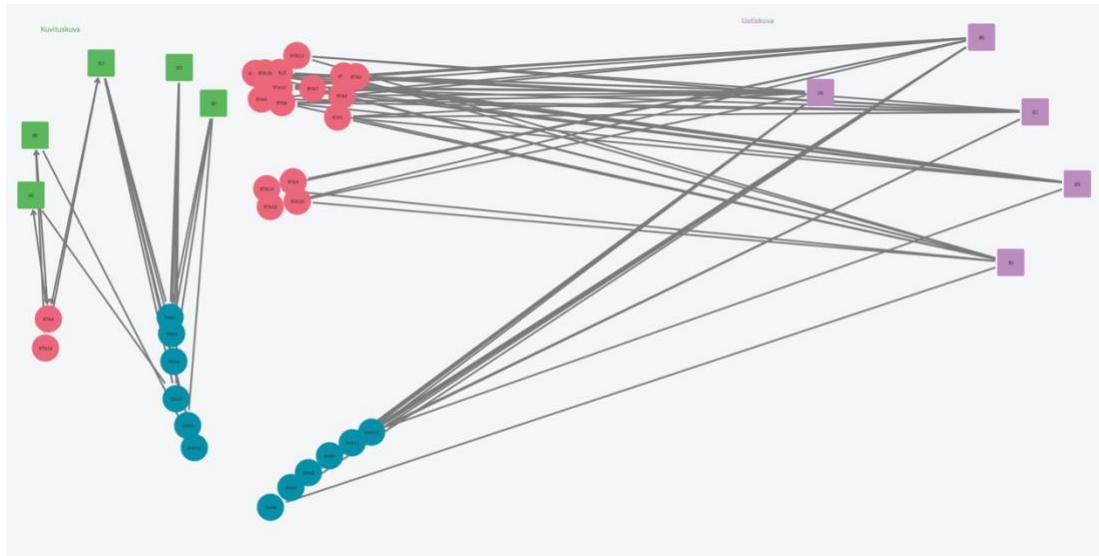
Kysyin samat kysymykset sekä kuvituskuvista että uutiskuvista:

- Vahvistaako kuva otsikkoa/kuvatekstiä? (A)
- Onko kuva todenmukainen, aito? (B)
- Onko kuva symbolinen? (C)
- Onko kuva provosoiva? (D)
- Vaikuttaako kuva epäilyttävältä? (E)

(A) -kohdan kysymys tarkoittaa suhdetta tekstiin, onko kuva uskottava. ”Todenmukaisuus” (B) on adjektiivi, joka esiintyy esimerkiksi Pienimäen lajityyppimallissa (2013). Hän pitää totuudellisuutta yhtenä keskeisenä ominaisuutena uutiskuvia analysoitaessa. Symbolisella (C) viitataan tässä esimerkiksi piilomerkityksiin, konnotaatioihin ja kuvan ja tekstin yhteiseen kontekstiin. Provosoinnilla (D) taas haen kuvaa, joka herättää tunteita. ”Epäilyttävyys” (E) viittaa sekin kuvan totuudellisiin ominaisuuksiin ja perusajatukseen visuaalisesta lukutaidosta: onko kuvassa jotakin, joka saa epäilemään sen alkuperää, tai sen suhdetta tekstiin? Kohta liittyy myös kuvan alkuperän selvittämiseen.

Kysymykset ovat Flīngā-aulussa omina laatikoinaan.

Kuvat on sijoitettu tauluun koodeilla ja niiden vastaukset esitettyihin kysymyksiin - eli ominaisuudet - on merkitty viivoilla kohti kysymyslaatikkoa. Tällä perusteella nähdään visuaalisesti kuvien painotukset.

Kuvaaja 1. Visuaalinen esitys kuva-aineiston jakautumisesta kategorioihin.

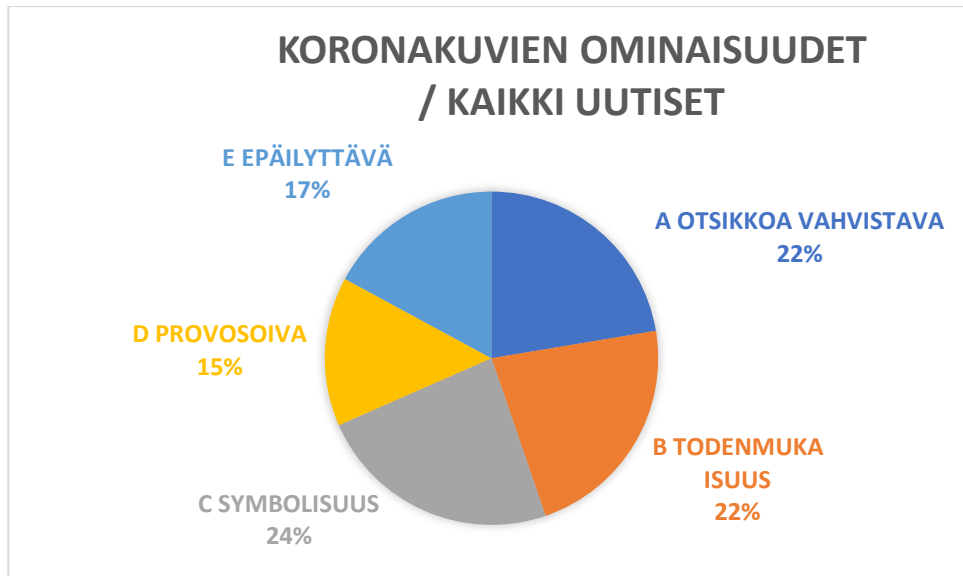
Sinisellä pallolla on merkitty SN:n kuvat, punaisella RT:n. Vihreät laatikot ovat kuvituskuvien ominaisuudet, violetilla uutiskuvien.

Kuvaaja 1 näyttää Sputnikin uutisten noudattavan säännöllisempää kuviota molemmissa kategorioissa. Sputnikin kuvat ovat siis keskenään saman tyyppisiä, ja aineistosta löytyy jo tällä analyysillä tietty jakauma.

Kuvituskuvissa osumat ovat (C), (D), (E), eli kuvat ovat symbolisia, provosoivia ja vaikuttavat epäilyttäviltä. Uutiskuvissa osumat ovat (A), (B), (C) eli kuvat vahvistavat otsikkoa, ovat aitoja tai todenmukaisia, mutta myös symbolisia. Nämä vahvistavat luvussa 2 esitettyä teoriaa. RT:n uutisissa jako ei ole yhtä selkeä, vaikka niissäkin on kaksi visuaalisesti erottuvaa ryhmää. RT:n uutiskuvien osalta nousevat (A), (B) ja (C), eli samat ominaisuudet kuin Sputnikin kuvissa.

Listasin ominaisuudet ja kuvat myös excel-tilukoon, jotta sain selkeät kaaviot ja pystyin yksilöimään annettujen ominaisuuksien jakauman numeerisesti.

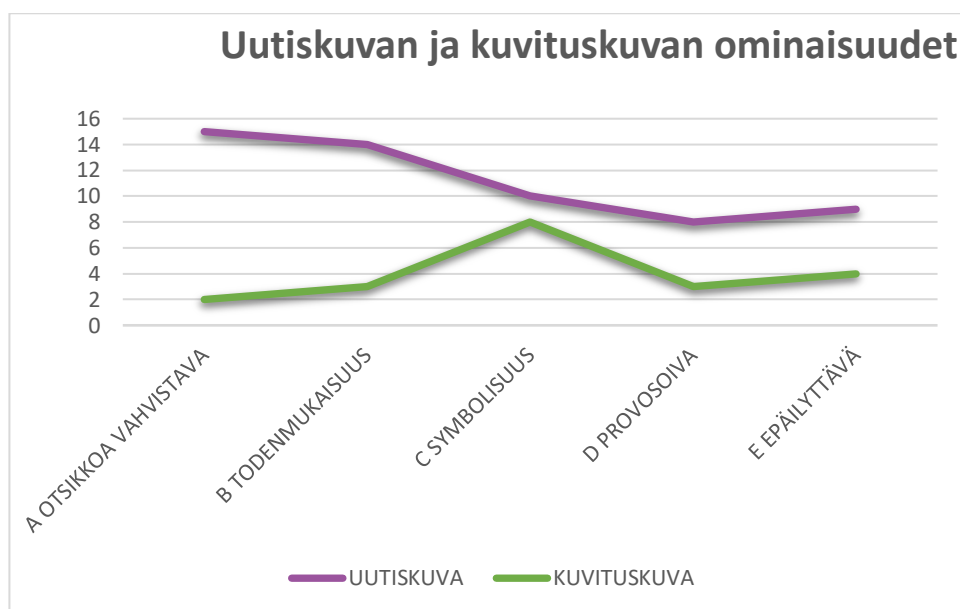
Kuvaajassa 2 on esitetty prosenttiosuuksina kaikkien uutisten kuvien ominaisuudet. Tämä kuvaaja siis esittää aiemman Flंगा-tilukon sisällön, erittelemättä uutis- ja kuvituskuvia.

Kuvaaja 2. Koronauutisten ominaisuudet, erittelemättä uutis- tai kuvituskuvia.

Jakauma on tasainen prosentuaalisesti laskettuna. Kuvissa on eniten symbolisuutta (24 %), mutta todenmukaisuus ja otsikkoa vahvistava ominaisuus ovat samoilla lukemilla (22 %). Epäilyttäviä kuvia on aineistossa 17 % ja provosoivia 15 %. Tarkastelin kuvia myös medioittain erikseen, mutta niiden prosenttiosuuksissa ei ollut merkittäviä eroja suhteessa tähän yhteistaulukkoon.

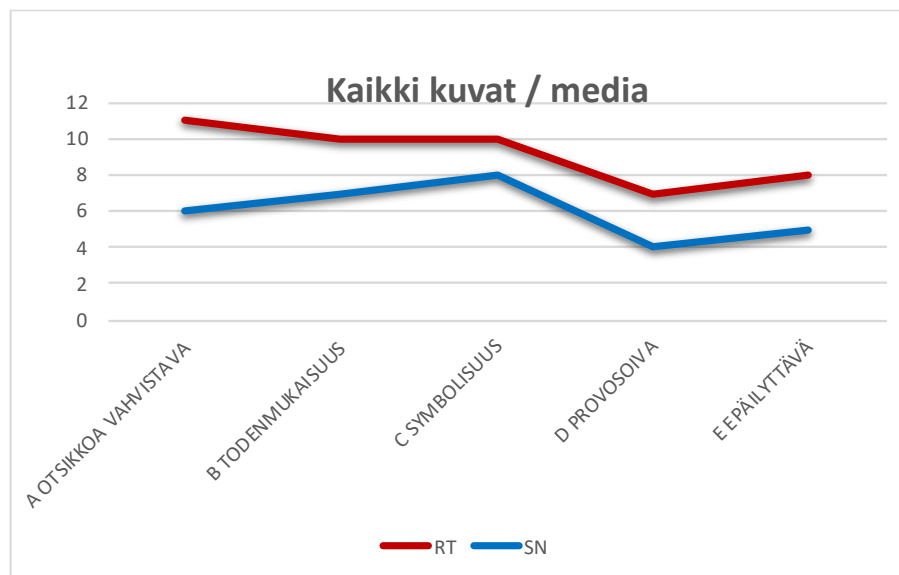
Kun jaotellaan kuvat luvussa 2 esitellyn lajityyppiluokittelun mukaisesti uutiskuviin ja kuvituskuviin, huomataan selvemmat erot. Tässä kaaviossa on käytetty frekvenssien lukumäärää kriteerinä, ei prosentteja.

Kuvaaja 3. Uutiskuvan ja kuvituskuvan ominaisuudet.

Kuvaaja esittää ominaisuudet lajityypeittäin. Kuvaaja kertoo selkeästi ominaisuuksien tulokset: kuvituskuvat eivät vahvista tekstiä, ne ovat enimmäkseen symbolisia. Uutiskuva sen sijaan vaikuttaa todenmukaiselta ja se vahvistaa otsikkoa tai kuvatekstiä.

Jotta analyysi olisi riittävän perinpohjainen, tarkastelin kuvia myös medioittain. Kuvaaja 4 näyttää kaikki uutiset medioittain frekvenssimäärillä kuvattuna. Käyrät ovat melko samansuuntaisia molemmilla medioilla.

Kuvaaja 4. Kuvien ominaisuudet medioittain.

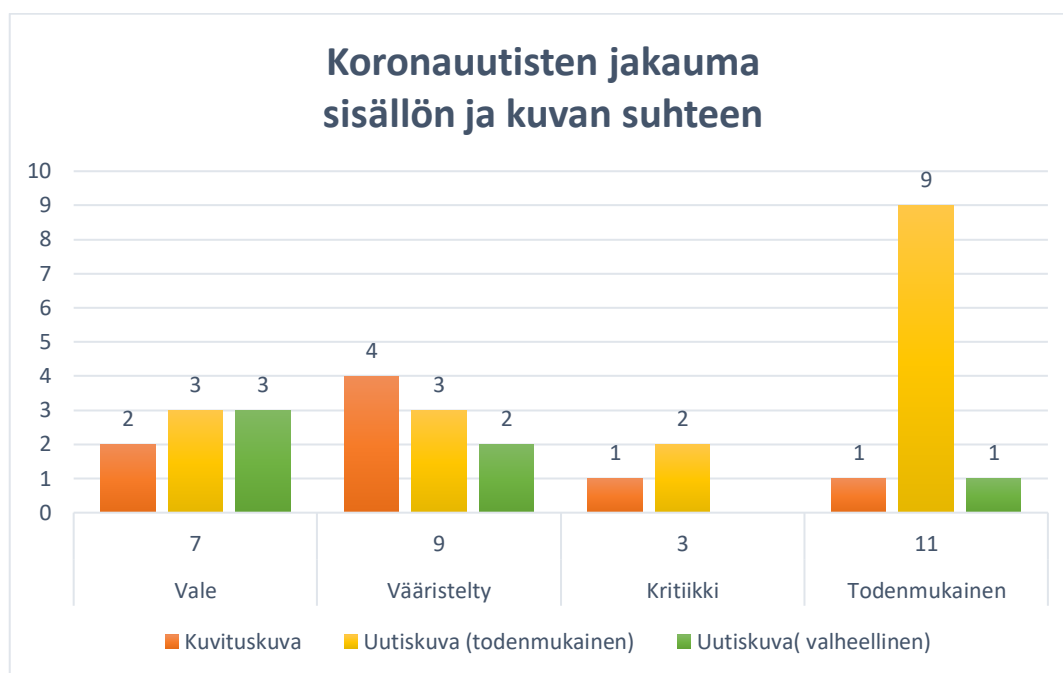
Selkeät erot löytyvät otsikkoa vahvistavasta (RT:llä suurempi osuus) ja symbolisuudesta (Sputnikilla suurempi osuus). Kun tätä kuvaajaa tarkastelee kuvaaja 3:n kanssa rinnakkain, huomaa kuvituskuvien suuremman osuuden symbolisissa kuvissa ja uutiskuvilla taas suuremman osuuden otsikkoa vahvistavissa kuvissa. Sputnikilla kuvituskuvien osuus oli 50 %. Tulokset ovat linjassa keskenään.

Seuraavaksi tutkitaan tarkemmin uutisten kuvia suhteessa sisältöön. Tässä näkökulmana on uutisisältöjen totuudellisuus.

4.3. Kuvat suhteessa sisältöön

Aineistossa oli 30 uutista, joista 19 oli joko valetta, vääristeltyä tietoa (joko myönteiseen tai kielteiseen suuntaan) tai kritiikkiä toista valtiota kohtaan. Todenmukaisiksi tarkastin 11 uutista. Kuvien osalta hyödynnetään niille luvussa 4.2. annettuja arvoja.

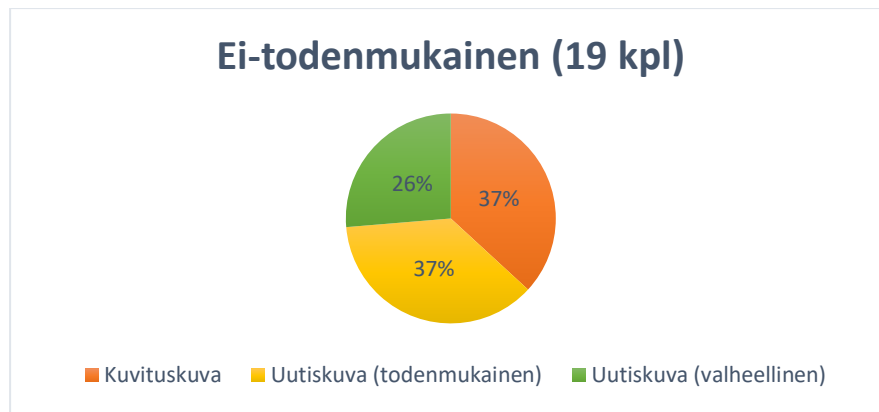
Kun uutiset lajiteltiin totuusarvon mukaan, mallinsin niiden suhdetta kuviin lajityypiluokittelun kriteerien mukaisesti.

Kuvaaja 5. Koronauutisten jakauma sisällön ja kuvan suhteen.

Todenmukaisissa uutisissa on lähes aina todenmukainen uutiskuva. Valheellisissa uutisissa on todennäköisempää käyttää valheellista kuvaa tai kuvituskuvaa, kuin todenmukaista kuvaa. Todenmukaiset kuvat ovat tässä kategoriassa henkilökuvia (esimerkiksi Putin, tai sairaalan henkilöstö).

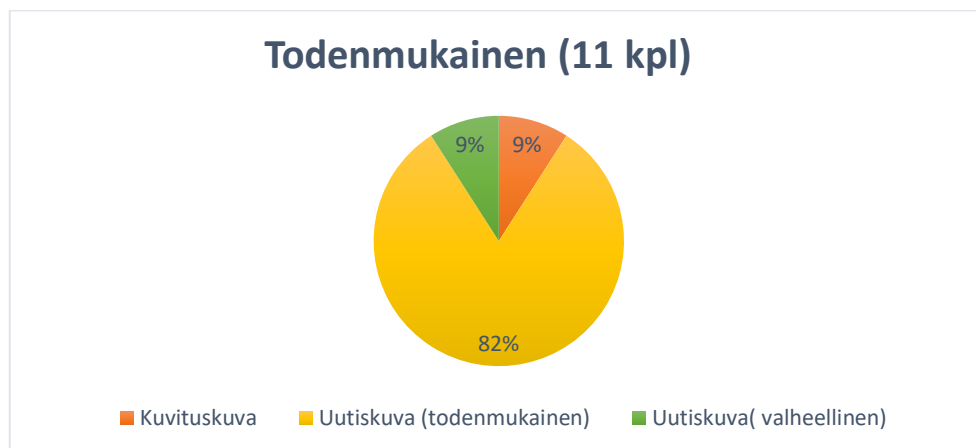
Kun yhdistetään kaikki ei-todenmukaiset uutiset (valeet, vääristellyt ja kriittiset), ja tarkastellaan niissä uutisissa esiintyvien kuvien lajityyppejä, jakauma selkeytyy edelleen.

Kuvaaja 6. Ei-todenmukaisten uutisten kuvien jakauma.

Kuvituskuvien tai valheellisen kuvien osuus ei-todenmukaisista uutisista on 63 %. Tämän perusteella totean, että ei-todenmukaiseen uutiseen liitetään useammin väärä tai viitteellinen kuva. Kaksi kolmasosaa aineiston uutisista on vähintäänkin vääristelyjä, jolloin liittämällä sellaiseen uutiseen todenmukaiselta vaikuttava kuva uutisen uskottavuus kasvaa. Kun valheelliseen uutiseen liitetään valheellinen kuva tai kuvituskuva, valheellisen uutisen vaikutus kasvaa. Kuvavalinnan tehtävä on näin ollen todentaa tai vahvistaa uutisen sisältöä, tehdä siitä uskottava.

Todenmukaisia uutisia aineistossa oli 11 kappaletta. Niissä lähes kaikissa oli todenmukainen uutiskuva, joka vahvistaa uutisen painoarvoa.

Kuvaaja 7. Todenmukaisten uutisten kuvien jakauma.

Kolmasosa koronauutisista oli todenmukaisia ja niissä on uskottava kuva. Kuten luvussa 2 totesin, uutiskuvan tehtävä on tukea uutista ja sen sanallista tarinaa. Kuvituskuvan semioottinen perusta on etäinen idea, joka herättää huomiota.

Kuvan oivaltaminen valheelliseksi vaatii vaivannäköä ja kuvanlukutaitoa, tässä *epäilyttäväksi* (esim. Kuvaaja 4) luokittelemani ominaisuus on keskeinen. Väärissä kuvissa on jokin piirre, joka herättää tarkkaavaisen katsojan huomion. Kuvavalinnat ovat provosoivia ja vaikuttamistarkoituksessa tehokkaita.

4.4. Kuvien herättämät tunteet

Analysoin koronakuvat niiden välittämien tunteiden mukaan. Aineiston kuvat ovat melko geneerisiä, eikä vahvoja, vaikuttavia kuvia ole käytetty. Ne välittävätkin tunteita erityisesti yhdessä tekstin kanssa. Tunteiden luokittelussa on käytetty Osgoodin semanttisen differentiaalin ideaa. Huomioin erityisesti kuvien ja tekstin yhteisesti rakentaman kokonaisuuden. Pyrin arvottamaan kuvat sen perusteella, mitä tunteita kuvasta saattaisi löytyä.

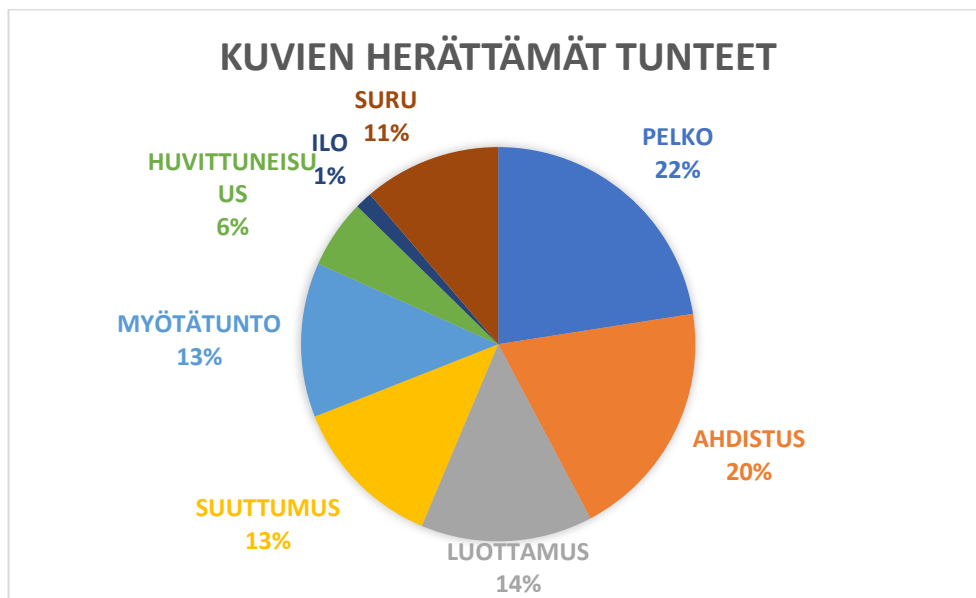
Kuvista välittyvät seuraavat tunteet:

- Pelko
- Ilo
- Suuttumus
- Suru
- Luottamus
- Myötätunto
- Ahdistus
- Huvittuneisuus

Kuvaa ja tekstiä yhdessä tarkastellen nämä tunteet valikoituivat kuvien herättämiksi tunteiksi. Koronapandemia on aiheena raskas ja synkkä, joten tunteet painottuvat negatiiviseen suuntaan. Huvittuneisuus ei ollut aluksi mukana, mutta se oli lisättävä, koska osa uutisista oli pilkallisia. Luottamuksella tässä yhteydessä tarkoitan luottamusta viranomaisiin, hoitohenkilöstöön tai hallintoon, jota myönteisessä mielessä kuvaa katsova voisi tuntea.

Kaikki kuvat sisälsivät jonkun tunteen. Kun vaihtoehtoina oli kahdeksan eri tunnetta, esimerkiksi eniten tunteita herätti kuva RTA12 (*Ukrainassa protestoitiin Wuhanista evakuoituja vastaan*). Sille listasin viisi tunnetta: pelko, suuttumus, suru, ahdistus ja myötätunto.

Kuvien herättämät tunteet jakaantuivat prosentuaalisesti seuraavasti:

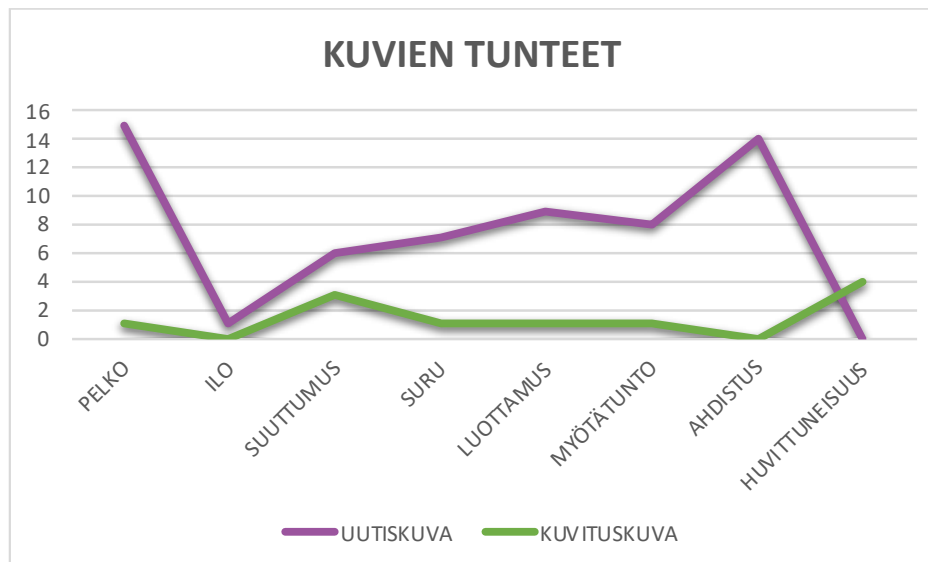
Kuvaaja 8. Kuvien herättämät tunteet, kaikki kuvat yhteensä.

Kuvaajassa esitetyt tunteet eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan ne kertovat niiden esiintyvyydestä korona-aineistossa. Suurin osa kuvista herätti pelkoa, ahdistusta ja/tai surua (yhteensä 53 %). Luottamusta herätti 14 % kuvista ja myötätuntoa 13 %. Osa kuvista herätti suuttumusta (13 %), joko tekstin johdosta tai tekstin ja kuvan yhteisvaikutuksena.

Vain yksi kuva herätti iloa, SNA8 (*Venäjä lahjoittaa Iranille 50 000 korona-virustestiä*).

Jaoteltuina uutis- ja kuvituskuviin tunteiden jakauma näyttää vähemmän tasaiselta.

Tunteet on kuvaaja 9:ssä merkitty frekvenssin mukaan, eli kuinka monta kertaa kyseinen tunne merkittiin kuviin. Yksittäisessä kuvassa saattaa olla useita tunteita.

Kuvaaja 9. Uutis- ja kuvituskuvien herättämät tunteet.

Uutiskuvissa korkeimmat lukemat saavat pelko ja ahdistus. Kuvituskuvissa tunteita ei herää juurikaan, lukuun ottamatta suuttumusta ja huvittuneisuutta. Uutiskuvat puolestaan eivät herättäneet lainkaan huvittuneisuutta.

Kuvien herättämien tunteet voidaan vielä tarkastella suhteessa kuvaajissa 6 ja 7 esitettyihin lukuihin. Näin ollen todetaan, että kuvituskuvan ei ole tarkoitus herättää tunteita. Niitä on käytetty suhteessa enemmän ei-todenmukaisissa uutisissa kuin todenmukaisissa. Todenmukaisen uutisen vaikutusta voidaan säädellä tunteita herättävällä kuvalla, kun taas ei-todenmukaisen uutisen uskottavuudessa kuvan rooli vaikuttaa olevan tekstiä ja sisältöä tukeva.

4.5. Kuvien alkuperä ja tekijänoikeudet

Kuvien alkuperän selvittäminen oli melko rutiininomaista. Käänteinen kuvahaku kertoo kuvista niiden alkuperän, levinneisyyden ja tekijänoikeuksien toteutumisen, ainakin osittain.

Aineiston kuville on tyypillistä, että kuviin on liitetty lähdetieto. Useimmiten kuvaajan ja kuvatoimiston nimet on mainittu, ja tarkastelussa totesin nämä useimmiten paikkansa pitäviksi. Kuvatoimistoilla on kuitenkin tarkat ohjeet kuvan julkaisuluvista

ja näiden osalta löysin useita epäselvyyksiä. Vaikutelmani oli, että vaikka kuvaaja olisikin usein nimetty, kuva on silti saatettu lainata ilman lupaa. Tällä on ennen kaikkea taloudellinen painoarvo, niin mediatalon kuin kuvaajan tai kuvatoimiston osalta, mutta luvatta lainaaminen on toki myös moraaliseettinen kysymys.

Osassa uutisia käytettiin eri ajalta ja täysin eri kontekstissa alun perin olevaa kuvaa. Aineistossa oli yhteensä kuusi uutiskuvaa, joita käytettiin täysin väärässä kontekstissa niiden alkuperään nähden. Näiden prosenttiosuus uutiskuvista oli 27,3 %. Lähes kolmannes kuvista oli siis otettu paljon aiemmin ja eri tilanteessa. Medialukutaidon osalta tämä on kriittinen kohta: näiden kuvien tunnistaminen auttaisi tunnistamaan myös virheellisen tai vääristellyn sisällön.

Käsittelen seuraavaksi esimerkinomaisesti tarkemmin kuvaa, joka edustaa hyvin tätä kuvatyyppeä aineistossa.

Virhellinen kuva: RTA5 (*Katoamistempu: epäilty koronapotilas pakeni karanteenista Salzburgissa*), kuvassa on aseistautuneita poliiseja.

[Home](#) / [World News](#) /

Disappearing act: Suspected coronavirus patient ESCAPED from quarantine in Salzburg

5 Feb, 2020 11:58 / Updated 18 days ago

[Get short URL](#)

File photo: © REUTERS/Leonhard Foeger

Kuva RTA5

Kuvaajan nimeä ei pysty varmuudella todentamaan, mutta kuvahaulla löytyy vastaava tilanteesta toinen kuva: kuva on uudenvuoden aaton juhlinnasta Wienin keskus-

tassa vuonna 2015. Uutisen todenperäisyyttä ei pysty vahvistamaan, vain yksi Salzburgin paikallisuutinen kertoo tästä, muut uutiset siteeraavat lähteenä RT:tä.

Kuva on hyvin vahva, symbolinen, ja tässä kontekstissa uhkaava. Poliisien vieressä vasemmalla näkyy kuitenkin uutta vuotta juhliva henkilö pupunkorvissaan, kuvassa kävelee myös lapsia, ja kävelykadun jouluvalot viittaavat alkuperäiseen kuvausajan-kohtaan. Tällaisten ikonografisten elementtien avulla kuvan voisi tunnistaa virheel-liseksi.

Muokattuja tai manipuloituja kuvia ei aineistossa ollut, tästä poikkeuksena kuva RTA1 (kuva Wuhanin sairaalan teho-osastolta), joka on laajalle levinnyt. Kuvan päälle on photoshopattu neljä kukkaa. Kukat toistuvat kaikissa kuvahauulla löytyneissä yli 2300:ssa julkaisussa, joissa kuvaa on käytetty. Niissä ei pääsääntöisesti ole mainittu kuvalle lähdettä. Kukille ei löytynyt selitystä, eikä kuvaa löytynyt ilman kukkia. Saman kuvaajan muissa kuvissa ei kukkia ole.

4.6. Symboliikka, piilomerkitykset ja konnotaatiot

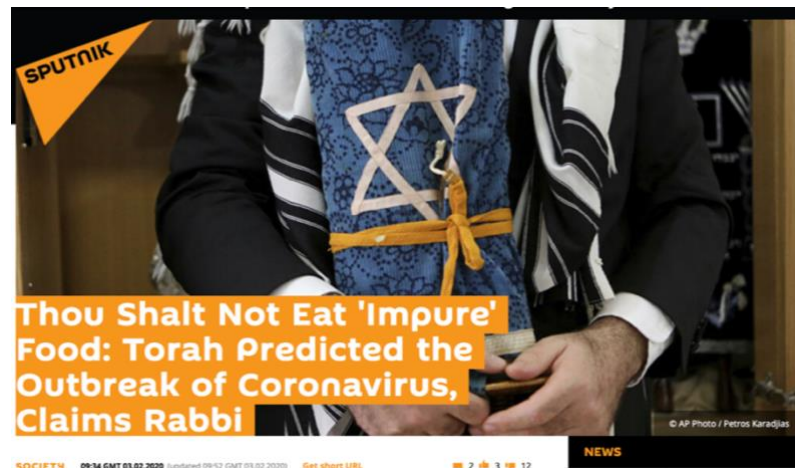
Kuva-aineisto koostuu hyvin erilaisista kuva-aiheista. Kolmasosa kuvista esittää katukuvaa tai julkista tilaa, samoin kolmasosa esittää suojavarusteissa olevaa hoito-henkilökuntaa tai teho-osastoa. Lopuista kuvista hieman alle puolet on henkilökuvia ja loput geneerisiä, symbolisia kuvituskuvia. Suojavarusteissa kuvatun hoitohenkilö-kunnan osuus aineistosta on merkittävä. Kaikissa niissä henkilöt ovat tiiviisti työn touhussa. Kuvat viestivät vakavasta tilanteesta, niissä on pelottava ja uhkaava tuntu, eivätkä kuvat viesti onnellisuutta tai myönteisyyttä. Vain yhdessä Venäjän tartuntatilannetta koskevassa uutisessa on tällainen kuva (kuva RTA15), muuten niissä on julkisten tilojen kuvia.

Suojavarusteet ovat globaalisti yhdenmukaisia. Niissä ei liene kulttuurisia erityis-piirteitä, joita katsoja tunnistaisi eri tavoin eri maissa. Negatiiviseen, kenties ahdistavaankin mielikuvaan saattaa mielessä sekoittua muita uutiskuvia, dokumentteja tai erilaisia visuaalisia kuvauksia, joita koronapandemian aikana on tulvinut. Teho-osaston kuvissa on vahvaa symboliikkaa. On myös muistettava, että aineiston kuvat

ovat pandemian alkuvaiheesta, jolloin tauti oli vielä uusi ja pelottava, ja kuvien vaikutus on ollut huomattavasti suurempi, kuin tällä hetkellä tarkastellessa.

Semioottisen analyysin mukaan kuva on tyhjä alusta, ennen kuin sille ladataan kulttuurisia, ideologisia ja symbolisia (myyttisiä) merkityksiä. Aiemmin esitin, että analyysin perusteella kuvituskuvat eivät herättäneet tunteita, mutta niissä oli symbolisia elementtejä.

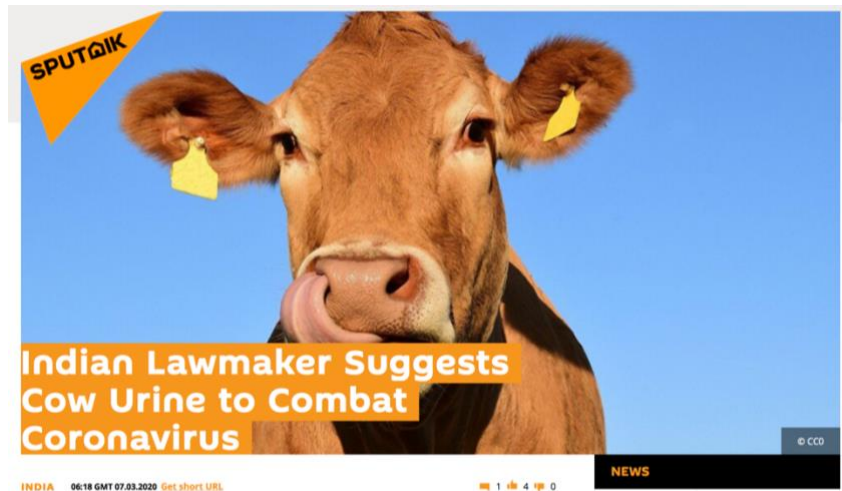
Tarkastellaan lähemmin kahta kuvaa, jotka edustavat aineiston symboliikkaa ja provokaatiota sisältäviä kuvia.

Kuva SNA1.

Otsikko ("Sinun ei pidä 'epäpuhdasta' ruokaa syömän – Rabbi väittää Tooran ennustaneen koronaviruksen") on provosoiva ja siihen liitetty kuva SNA1 on vahvasti symbolinen. Kuvan henkilön kasvot on rajattu pois, ja kuvateksti peittää myös käsiä. Huomio kiinnittyy henkilön edessä olevaan Daavidintähteen. Käänteisellä kuvahaululla kuvan alkuperä löytyi, kyseessä on kyproslainen rabbi kuvattuna vuonna 2018. Kuvaajan nimi on mainittu oikein. Alkuperäisessäkään kuvassa ei näy miehen kasvoja, mutta toorakäärö (jossa on Daavidintähti) näkyy paljon selvemmin. Peittämällä osan kuvasta tekstillä kuvan hahmottaminen vaikeutuu ja jäljelle jää vahvaa symboliikkaa, sekä tilaa mielikuville, konnotaatioille ja ideologisille tulkinnoille. Rajauksella uskonnollinen visuaalinen järjestys korostuu ja aikaansaadaan vahvempi ideologinen symboliikka, kun Daavidintähti korostuu kuvan keskiössä. Juutalainen symboliikka on myös vahvan provosoivaa tietyissä kohderyhmissä.

Kuva (SNA7) on mainio: se on terävä ja hauska kuva kieltä lipovasta lehmästä.

Kuva SNA7

Lehmän korvissa on keltaiset EU-korvamerkit, joten se ei ainakaan ole intialainen lehmä, kuten otsikko vihjaa (*Intialainen lainsäätäjä ehdottaa lehmänvirtsaa koronaviruslääkkeeksi*). Kyseinen kuva on levinnyt laajalle, eikä sille löydy tekijää, vaikka kuvassa onkin ©CC0. Itse uutinen on hieman väritetty – alkuperäinenkin löytyy hakemalla. Kuva on vahvasti symbolinen ja provosoiva. Moni tietää lehmän olevan Intiassa pyhä eläin, mutta tuo kuvassa oleva EU-nauta on huvittava ja humoristinen. Jutun yhteydessä se on pilkallinen, kenties jopa loukkaava: tässä katsojan oma kulttuuritausta vaikuttaa vahvasti tulkintaan ja kuvan herättämiin tunteisiin.

4.7. Analyysin tuloksia

Soveltamani analyysimenetelmä toimi aineiston osalta hyvin. Lajityyppiluokittelu uutis- ja kuvituskuviin näytti kaksi trendiä: uutiskuvat herättävät enemmän tunteita kuin kuvituskuvat, ja toisaalta uutiskuvat vakuuttavat ja ovat todenmukaisempia kuin kuvituskuvat, jotka ovat symbolisia ja provosoivia. Medioiden välillä oli selkeä ero: RT:n kuvista suurin osa oli uutiskuvia, Sputnikilla jako meni tasan.

Kuvan rooli selvisi analyysin avulla. Kuvan tehtäväksi osoittautui vahvistaa valhetta tai tukea totuutta, ja tämä tehdään eri tavoin. Kolmasosa koronauutisista oli todenmukaisia ja niissä on uskottava kuva. Uskottava kuva ja todenmukainen teksti lisäävät

median luottamusta lukijassa. Voidaan myös olettaa, että eri tyyppisillä uutisilla on eri kohderyhmät.

Ei-todenmukaiseen uutiseen liitetään useammin väärä tai viitteellinen kuva. Kaksi kolmasosaa aineiston uutisista on vähintäänkin vääristeltyjä, jolloin liittämällä siihen todenmukaiselta vaikuttava kuva uutisen uskottavuus kasvaa. Valheellisen kuvan avulla valhe kasvaa ja vahvistuu.

Kuvavalinnat ovat provosoivia ja vaikuttamistarkoituksessa tehokkaita. Kuvan oivaltaminen valheelliseksi vaatii vaivannäköä ja kuvanlukutaitoa. Väärissä kuvissa oli jokin piirre, joka herätti huomion – mutta tämä edellyttää tarkkaavaisuutta.

Tutkin kuvien sisältämiä tunteita. Uutiskuvissa korkeimmat lukemat saavat pelko ja ahdistus. Kuvituskuvin tunteita ei herää juurikaan, lukuun ottamatta suuttumusta ja huvittuneisuutta. Totean, että kuvituskuvan ei ole tarkoitus herättää tunteita. Niitä on käytetty suhteessa enemmän ei-todenmukaisissa uutisissa kuin todenmukaisissa. Todenmukaisen uutisen vaikutusta voidaan säädellä tunteita herättävällä kuvalla, kun taas ei-todenmukaisen uutisen uskottavuudessa kuvan rooli vaikuttaa olevan tekstiä ja sisältöä tukeva. Myös kuvituskuvin provokaatio ja symboliikka vievät lukijaa haluttuun suuntaan.

Verkkouutiset on kielen perusteella kohdennettu englanninkieliseen maailmaan, joten näitä uutisia voisi tarkastella laajemmin anglosaksisesta kulttuurinäkökulmasta. Englanninkielinen maailma ei suinkaan ole yhtenäinen kokonaisuus, eivätkä myytit, symboliikka tai kulttuuriset näkökulmat ole yhtenäisiä kielialueella. Osa piikittelystä, kritiikistä ja piilomerkityksistä jää varmasti huomaamatta niiltä, joille englanti on vieras kieli.

Osa uutisista sisältää myös laajempaa poliittista konnotaatiota, joka ei välttämättä aukea maailmanpolitiikkaa tai venäläistä maailmankuvaa tuntemattomalle. Kuvin on paljon vahvoja piilomerkityksiä ja jopa -viestejä, joiden avaaminen vaatisi laajempaa tutkimusta ja kontekstia.

5. Marinin hallituksen kuva-analyysi

Sanna Marinin hallituksen erityispiirre on naisvaltaisuus. ”Viisikkona” tunnetut hallituspuolueiden ministerit Sanna Marin, Li Andersson, Katri Kulmuni, Anna-Maja Henriksson ja Katja Kiuru olivat poikkeuksellinen kokoonpano globaalistikin ajatellen. Sanna Marin oli hetken aikaa maailman nuorin pääministeri, sittemmin maailman nuorin naispääministeri. Marin on saanut paljon maailmanlaajuisista mediahuomiota.

Aineiston Marinin hallitusta koskevat uutiset henkilökuvineen poikkeavat korona-uutisista, joten lähestyn aineistoa eri tavalla. Pienimäen (2013) lajityyppimallin mukaisesti henkilökuvan henkilö on semioottisessa analyysissä päämerkki, jolle muut kuvassa olevat merkit ovat alisteisia. Barthesilaisen semioottisen analyysin mukaan merkityksellistämisen osa-alueina konnotaatiot ja myytit ovat tärkeitä elementtejä kuvan tulkinnassa. Esimerkiksi naisen roolista on olemassa ikiaikainen myytti: nainen on huolehtivainen, ja hoivaava, ja hänen paikkansa on kotona, kun taas mies elättää perhettä. Fiske mainitsee (1994, 118), että mikäli asia ymmärretään luonnollisena, pysyvänä tilana, eikä historiallisena jäänteenä tai ilmiönä, saatetaan myytti nähdä totuutena. Miesten suuremman osuuden julkisissa rooleissa katsotaan olevan ”luonnollista” eikä historiallisesta kehityksestä johtuvaa (ibid, 119). Fiske kuitenkin korostaa, ettei teksti tai kuva yksin sisällä myyttiä tai merkitystä, vaan kyseessä on aina dynaaminen vuorovaikutus yleisön ja tekstin välillä (ibid, 215). Tässäkin katsojan omat arvot ajavat kohti tiettyä tulkintaa, mutta kuten aiemmin on todettu, tekstillä voidaan ohjata haluttuun suuntaan.

Näistä lähtökohdista tarkastelin aineistossa olevia pääministeri Marinin hallituksen henkilökuvia. Marinin hallitusta käsitteleviä uutisia on aineistossa 5+8 eli 13 kappaletta. Tarkastelen ensin uutisisältöjä (5.1.), tekijänoikeuksia ja kuvien alkuperää (5.2.), ja lopuksi kappaleessa 5.3. analysoin aineistoa kokonaisuutena.

Näissäkin uutisissa on yksi kuva otsikoineen tai kuvasteksteineen. Poikkeuksena on uutinen RTB1, joka sisältää kahdeksan kuvaa esitellen RT:n lukijoille Suomen hallituksen viisi naisministeriä kuvina. Käsittelen sitä ja siihen temaattisesti liittyvää kuvaa SNB3 (Katri Kulmuni) erikseen. Nämä kuvat on mielestäni syytä nostaa

aineistosta erilliseen tarkasteluun, koska niissä osoitetaan naisen paikka: se ei ole politiikassa. Tämä kuvasarja myös sisältää symboliikkaa, provokaatiota ja piilomerkityksiä. Niistä tarkemmin luvussa 5.3.1.

Aineistosta kuva-aiheena poikkeava SNB5 (Al-Holin naiset) saa oman tarkastelun kohdassa 5.3.2, ja SNB8 (Angela Merkel) kohdassa 5.3.3. Nämä kuvat edustavat vaikuttamista piilomerkitysten tasolla selvemmin kuin edellisessä luvussa (4.6.) esitellyt symboliset ja provokatiiviset kuvat.

5.1. Uutissisällöt

Naisministerien käsittely aineiston uutisissa on kaikkea muuta kuin hienovaraista.

Sanna Marinin hallitusta koskevat uutiset kertovat ensin Suomen saavan maailman nuorimman pääministerin ja sitten eduskunnan vahvistaneen hallituksen (sekä RT että Sputnik). Molemmat mediat kertovat myös Viron sisäministerin vähättelevästä ”kassatyöstä pääministeriksi” -kommentista.

RT:llä kerrotaan, miten Viron sisäministeri selvisi kömmähdyksestään, ja lisäksi on juttu, jossa maailman vanhin pääministeri antaa isällisiä neuvoja nuorelle Marinille. Sputnikilla on juttu Katri Kulmunin epäonnistuneesta Instagram-kyselystä, jossa ministeri haki kansalta vastausta, pitääkö Al-Holin leiriltä tuoda pelkät lapset vai myös äidit. Samoin kerrotaan uuden hallituksen halusta tuoda Al-Holin lapset Suomeen. Sanna Marinin väitetään haluavan Suomeen nelipäiväisen työviikon ja 6-tuntisen työpäivän, mikä seuraavassa uutisessa kiistetään Suomen hallituksen taholta. Viimeinen aineiston uutinen käsittelee pääasiassa Angela Merkeliä, mutta uutisessa kerrotaan tapaamisesta pääministeri Marinin kanssa.

Kaikki uutiset ovat vähätteleviä, osassa ministerit vaikuttavat vähintäänkin noloilta, osa jutuista on vääristeltyjä, ja osassa korostetaan miesten osaavuutta naisiin nähden, tai uutinen on muuten asenteellinen. Vain yksi uutinen sisältää virheellistä tietoa (SNB8). Jutuista välittyy ”tytöttely”. Riitta Pirinen toteaa (1995, 129), että miehiä ja naisia katsotaan eri tavalla; naisten määrittelyyn liittyy usein ulkonäkö. Sukupuolituneelle katsomistavalle on tyypillistä objektoida, esineellistää ja fragmentoida kohde.

Kaikissa uutisissa näkyy vahvasti Fisksen mainitsema naiseuden myytti, jonka purkaminen on miehin uhka; miesten tulisi saada hoitaa politiikka, naisista ei ole siihen. Tätä ei voi kutsua piiloviestiksi, se on viesti.

5.2. Tekijänoikeudet ja kuvien alkuperä

Pääministeri Marinin kotisivulla (sannamarin.net) on neljän kuvan kokoelma ja Valtioneuvoston kanslian sivuilla 11 kuvaa maksutta median käyttöön. Sputnikilla on omassa kuvapankissaan myös asiallisia kuvia pääministeristä. Mitään näistä kuvista ei ole käytetty aineiston uutisissa. Sen sijaan kolmea kuvaa on kierrätetty useammassa jutussa:

RTB1 (Sanna Marin kukkakimppu kädessä, kuvaaja Vesa Moilanen/Lehtikuva/Reuters) = **SNB2** = **SNB6**.

RTB5 (Sanna Marin levittää käsiään, kuvaaja Yves Herman/Reuters) = **SNB4** = **SNB7** ja **SNB1** (Sanna Marin, katse alaviistoon, taustalla SDP, kuvaaja Vesa Moilanen/Lehtikuva/Reuters) = **RTB3**.

Kuvaajien ja kuvatoimistojen nimet oli merkitty kuviin pääsääntöisesti asianmukaisesti, kahdesta kuvasta paljastui väärä tekijänoikeustieto. Monessa ulkomaisessa mediassa (kuten The New York Times) samoja kuvia on käytetty mainiten lähteenä esimerkiksi vain ”Lehtikuva”, joten, kuten johdannossa siteeratussa Journalistiliiton ohjeessakin todetaan, tämä riittää.

Kuvien luvatta käyttäminen on mielenkiintoinen ilmiö, joka ansaitsee yhden erillisen esimerkin: RTB4. Siinä Sanna Marin on kuvattu Brysselissä 13.12.2019 EU-johtajien kokouksessa. Kuvaajaksi on mainittu Yves Herman/Reuters. Reutersin kuvapankista kyseistä kuvaa ei löydy. Hermanin nimellä löytyy vain kuva RTB5 ja sen variaatiot.

Käänteisellä kuvahauulla saadaan useita eri kielisiä uutisia, jotka ovat käytännössä RT:n uutisen (*"Viron pääministeri pilkkaa kassatyttöpääministeriä ja syyttää tätä ääri-vasemmiston salaliitoista"*) käännöksiä. Kuvalle löytyi pari, eli samasta tilanteesta toisen kuvaajan ottama kuva, jonka avulla löytyi RTB4:n alkuperäinen lähde (Picture Alliance). Kuvaaja on Yves Herman/Reuters, mutta kuvaa saisi käyttää vain saksalaisessa mediassa. Syytä tällaiselle lainaamiselle voi vain arvailla.

Kuvat ovat kaikki oikeassa kontekstissa, esittävät kohdettaan, eikä niitä ole manipuloitu.

5.3. Kuva-analyysi

Millä perusteella uutisissa käytetyt kuvat on valittu? Miksei ole käytetty ilmaiseksi tarjolla olevia kuvia? Miettiessäni vastausta tähän kysymykseen tarkastelin tarjolla olevia maksuttomia kuvia. Ne ovat asiallisia, edustavia ja ammattimaisia, ja esittävät kohdettaan myönteisesti. Pienimäen luokituksen mukaan (2013, 116) ne ovat *näköisiä henkilökuvia*, joissa on muotokuvaperinteen kuvaustyyli. Kuvalle on tyypillistä vuorovaikutteinen periaate, eli kohde on katsojan kanssa vuorovaikutuksessa. Kuvatava siis poseeraa ja katsoo usein kameraan.

Kaikki aineiston kuvat naisministereistä puolestaan ovat *performatiivisia henkilökuvia*. Niissä vuorovaikutusta ei ole, ja kuvaustyyli on vapaa. Performatiivinen henkilokuva luo vahvoja mielikuvia ja sen semioottinen funktio on symbolinen. Pienimäki toteaa, että kuvattavalla on enemmän valtaa performatiivisissa kuvissa, mutta tässä kontekstissa itse olisin taipuvainen ajattelemaan asiaa hieman toisin. Aineiston kuvissa valta ei ole enää kohteen käsissä, vaan kuvatoimittajan. Aineiston kuvien valinta vihjaa siis vallankäytöstä: naisministereistä esitettävä mielikuva on juuri sellainen, mikä sen halutaan olevan.

Tarkastellaan kolmea kuvaa, joita on käytetty molemmissa medioissa, eli

RTB1 Sanna Marin kukkakimppu kädessä → yksinkertainen ilme

RTB5 Sanna Marin levittää käsiään → viestii huolettomuudesta, ”ei voi mitään” tai ”en minä tiedä”

SNB1 Sanna Marin, katse alaviistoon → epävarma, (liian?) nuori

Yhdistettynä kuvateksteihin näistä kuvista välittyy nuoren, epävarman, hieman yksinkertaisen naisen mielikuva. Kuvat ovat pilkallisia tai ne voidaan yhdessä tekstin kanssa tulkita vähintäänkin vähätteleviksi. Niistä ei välity ammattitaitoisen, vakuuttavan tai osaavan poliitikon kuva. Sanna Marinin rooli on sekä kuvien että sisältöjen osalta tulkittavissa ”myytinvastaiseksi” – hänen tulisi olla kotona lapsensa kanssa ja jättää politiikka miehille.

Seuraavaksi tarkastelen esimerkinomaisesti kolmea kuva-aineistosta todettavaa lajityyppiä tarkemmin. Samat kolme lajityyppiä löytyivät myös koronakuvista. Ensimmäiseksi esimerkki tarkoitushakuisesta kuvavalinnasta sekä vahvan asenteellisesta tekstistä. Sen jälkeen tarkastellaan juttua, jonka yhteydessä on käytetty väärää kuvaa. Kuvaa käytetään siis väärässä kontekstissa. Kolmannessa esimerkissä uutinen sisältää disinformaatiota, ja kuvavalinta on tarkoitushakuinen.

5.3.1. Tarkoitushakuisesti valitut kuvat ja asenteellinen teksti

RT:n lukijoille esitellään uusi pääministeri ja hänen neljä ministeriään, otsikolla *”Esittelemme tulevan maailman nuorimman pääministerin, hän on 34-vuotias tähtisilmäinen instagrammaaja, joka voitti ensimmäiset vaalinsa vuonna 2012”*.

Sen yhteydessä on pääkuvana RTB1, sekä kolme kuvaa Sanna Marinin Instagram-tililtä, ja vastaavasti Instagram-kuvat kolmesta muusta hallituspuoleen puheenjohtajasta. Katri Kulmunista on valittu vaalivideo (lukuun ottamatta pääkuvaa RTB1 näitä kuvia ei ole koodiluokiteltu, koska ne käsitellään tässä erikseen). Kyseinen uutisjuttu on esimerkki hybridimediasta, jossa uudet ja perinteiset mediat sulautuvat yhteen ja hyödyntävät toistensa sisältöjä (Chadwick 2017, 184-185).

Kuvailen ensin, miten viisi naisministeriä on esitelty kuvin ja sanoin.

Sanna Marinilla on julkinen Instagram-tili, jossa on pääministerikaudella julkaistu lähinnä asiallisia kuvia. RT:n jutussa on kolme kuvakaappausta, joista kaksi kuvaa on sittemmin poistettu (RTB1:n yhteydessä oleva sydänkuva ja säärikuva uima-altaalta, jossa Marinin kädessä on Agatha Christien dekkari). Sydän- ja säärikuvien alla kuvatekstissä lukee *”Suomen seuraava pääministerikandidaatti”*. Marinin tilillä on edelleen kuva, jossa seeprapukuinen Marin ja vauva leikottelevat viltillä (julkaistu Instagramissa 12.5.2018). Tässäkin kuvassa näkyy säärtä. Tilillä olisi ollut kymmeniä asiallisia kuvia, mukaan on valittu se ainoa kuva, jossa säärtä näkyy. Uima-allas-säärikuva on ollut jutun yhteydessä erikseen. Kuvaa ei enää ole, mutta kuvateksti viittaa siihen *”Marinin Instagram-tilillä poliittisten kokoontumisten kuvat ovat sulassa sovussa vauvan kanssa vietettyjen hetkien tai uima-altaalla Italian-lomalla chillailun kanssa”*.

Juttu jatkuu Li Anderssonin kuvalla, jossa ministerillä on peiliaurinkolasit ja t-paita, jossa lukee *Fuck Racism* (julkaistu Instagramissa 10.9.2018). Opetusministeri esitellään ytimekkäästi näin: *”Vasemmistoliiton puheenjohtaja, jolla on vaatekaapissaan t-paita, jossa lukee Fuck Racism”*. Li Anderssonin Instagram-tili on kokonaisuutena huomattavasti Marinia vapaampi, mutta kuvan radikaalia ja räväkkää ilmettä ei ole helppo muuten kuvista löytää. Kuvavalinta on selvä: kirosanaprinttipaidan käyttäjästä ei ehkä synny perinteistä ministerin mielikuvaa, pikemminkin konnotaatio paidan käyttäjälle voisi olla angstinen teini, jota mielikuvaa peililasit korostavat. Kirjassa oleva nuoli osoittaa suoraan tekstiin, jota ei voi olla huomaamatta.

Li Anderssonin Instagram-tilillä ei ole muita kuvia, jossa hänellä olisi printtipaita tai peililasit.

Li Andersson, 32, heads the Left Alliance, holds the office of the minister of education and has a T-shirt with the slogan "Fuck racism" in her wardrobe.

Seuraavaksi esitellään Katri Kulmuni, Keskustapuolueen johtaja, ”talousministeri” (*Economy minister*) ja pääministerin sijainen, joka ”*kyllä tietää miten halkoja hakataan*”. Kulmuni esitellään vain vaalivideon avulla – jossa hän todella hakkaa hangessa halkoja. Kulmunilla on oma Instagram-tili, mutta sieltä ei kuvia ole lainattu.

Maria Ohisalon kerrotaan olevan Marinin ikäinen ja sisäministeri. ”*Hänen hattuvärintansa on hieman sarkastinen*”, toteaa RT – kuvassa Maria Ohisalolla on punainen lippalakki, jossa teksti *Make America Decent Again* (kuva julkaistu Instagramissa 14.07.2018 –Trump ja Putin kohtasivat kaksi päivää myöhemmin Helsingissä). Ohisalon Instagram-kuvat ovat pääsääntöisesti asiallisia.

Green League's Maria Ohisalo is the same age as Marin and is the interior minister. Her choice of headwear is somewhat sarcastic.

Viimeisenä esitellään RKP:n Anna-Maja Henriksson. ”*Hänellä on enemmän työkokemusta, ja Instagramin perusteella hän todella pitää koirastaan*”. (Kuva julkaistu 16.6.2019). Tekstin todellinen viesti korostaa Henrikssonin ikää muihin ministereihin verrattuna.

Anna-Maja Henriksson of the Swedish People's Party of Finland has more job experience and, judging by her Instagram, really loves her dog.

So politics in Finland is a misogynist's nightmare, apparently.

Henrikssonin Instagram-tilillä on paljon kuvia ministeristä itsestään, luontokuvia, kuvia perheestä, poliittisia kuvia, sekä muutama kuva koirastakin.

Juttu päättyy Henrikssonin koirakuvan jälkeen lakoniseen lauseeseen:

”Joten Suomen politiikka on näköjään naisvihaajan painajainen.”

Jutun perusteella Suomeen oli tulossa hallitus, jossa tähtisilmäinen pääministeri lepäilee ja lomailee, opetusministerillä on teinin t-paita, valtionvarainministeri osaa hakata halkoja, sisäministerillä on sarkastinen hattu ja oikeusministeri (pestiä ei jutussa mainittu) vain pitää kovasti koirastaan.

Poliitikoille Instagram on sosiaalisen median kanavista se, jonka avulla voi kertoa inhimillisempiä puolia itsestään. Siihen kuuluvat olennaisesti perhe ja vapaa-aika. Pääsääntöisesti kuvat ovat kuitenkin asiallisia ja ministerivaiheen ajalta enimmäkseen työkeskeisiä. Kun tarkastelee kuvakollaaseja Instagramissa, voi todeta, että nämä kuvat on valittu tarkoitushakuisesti. Tätä tukee myös kuvien ikä – jutun yhteyteen ei ole valittu tuoreita kuvia. Teksti myötäilee kuvia, kuva ankkuroi kuvatekstin. Uutinen Suomen uudesta hallituksesta oli ehkä aineiston B-sarjan kaikista uutisista räikein alleviivaavan misogynian ja naisten ammatillisen pätevyyden ja osaamisen mitätöinnin sanottajana.

Kysyin A-sarjan kuvista, ovatko ne provosoivia ja herättävätkö tunteita. Tämän uutisen kuvat teksteineen olivat juuri sellaisia. Sen voi todeta jutun kommenttikentästä, jossa lukijat kommentoivat mm. *"Instaajista pääministereitä! No jo on aikoihin eletty."* tai *"Siinä taas yksi ehdokas, joka ei ole päivääkään tehnyt rehellistä työtä, ja silti väittää edustavansa työväestöä!"* tai *"Kyllä johtajien pitäisi olla miehiä."*

Tähän asiayhteyteen kuuluu kuva SNB3, joka esittää Katri Kulmunia. Otsikko: *"Suomen ministeri joutuu pyytämään anteeksi Instagram-kyselyä jihadinaisten kotiuttamisesta"*. Kyseessä oli Instastories-kysely, jossa ministeri pohti, pitääkö Suomeen tuoda Al-Holin leiriltä vain lapset vai myös äidit. Kysely tuomittiin ihmis- oikeuksien vastaisena ja moraalittomana laajalti myös kansainvälisessä mediassa. Tässä merkillepantavaa on jihadi-sanan käyttö. Sillä leimataan Al-Holin naiset terroristeiksi, mitä toisaalta emme voi oikeaksi tai vääräksi todistaa. Oleellista kuvan analyysin kannalta on kuitenkin tekstin ja kuvan asemointi. Otsikko peittää kokonaan Katri Kulmunin suun. Naisen suu on tukittu konkreettisesti.

5.3.2. Kuvaa käytetty väärin

Kuva SNB5 poikkeaa B-sarjan aineistosta. Uutinen (17.12.2019) kertoo Suomen hallituksesta, mutta kuvassa ei ole hallituksen jäseniä. Sputnik Newsin otsikko: *"Suomen hallitus päätti tuoda 'kotiin' Daesh-lapset 'niin pian kuin mahdollista'"*. Kuvassa kaksi arabinaista kävelee aurinkoisella tiellä. Molemmilla on lapsi sylissään. Toisella on olkalaukku. Taustalla näkyy miehiä ja naisia. Tekstin perusteella voi olettaa, että kuvan lapset ovat leiriltä kotiutettavia lapsia.

Kuva SNB5

Huomio kiinnittyy ensin sanaan Daesh. Sen käyttö ei suomeksi ole kovin tavallista, meillä Isis (tai ISIS) on puheessa vakiintunut muoto ja sitä myös kielitoimisto suosittaa Suomessa käytettäväksi. Daesh (tai daish) on poliittisesti latautunut termi, jolla pyritään viemään islamilaiselta valtiolta sen itselleen nimeämä ja asettama valtiollinen status. Daeshilla viitataan siis usein nimenomaan Isisiin terroristisena organisaationa islamilaisen valtion sijaan. Sanalla on negatiivinen kaiku arabiankielessä (Irshaid, Faisal, BBC). Siksi englanninkielinen otsikko viestii lasten vaarallisuutta: he ovat terroristien lapsia. Otsikon viesti aukeaa parhaiten englantia äidinkielenään puhuville.

Uutisen yhteydessä lukee tekijänoikeustietona ©AFP 2019/Delil Souleiman. Kuva löytyy Getty Imagesin kuvapankista ja AFP:n Delil Souleiman on sen kuvannut jo vuonna 2016 Al-Holin pakolaisleirillä. Silloin leirillä oli alle 10 000 Irakin pakolaista, jotka pakenivat nimenomaan Isisiä. Tiedot selviävät kuvan metatiedoista (jotka ovat tallella myös Sputnikin uutiskuvassa). Kuvaa on käytetty ehkä luvatta, koska tekijänoikeuksia ei ole ilmoitettu kuvan tiedoissa mainitulla tavalla (vuosiluku on väärin, kuvatoimisto Getty Images puuttuu). Samaa kuvaa on käytetty useissa uutismedioissa Lähi-Idässä eri sisältöisten uutisten kuvittajana. Niissä kaikissa kuvalähteeksi on mainittu Sputnik. Kuva saattaa olla Sputnikin omassa kuvapankissa, josta sitä ei tosin haulla löytynyt. Sputnikin kuvapankin sisällöstä ei saa konkreettista tietoa.

Kuvaa on hieman rajattu. Alkuperäisessä kuvassa naisten jalat (sandaalit) näkyvät ja kuva on siten kompositioltaan ehjempi kokonaisuus. Mitään oleellista ei ehkä silti ole jätetty pois, mutta huomio kiinnittyy enemmän lapsiin. Kun tarkastelee Daleil Souleimanin muita samalla kertaa Al-Holista ottamia kuvia, saa eri käsityksen leirin oloista.

Kuvasarjan kaikki muut kuvat ovat tuskaisen raadollisia, niissä näkyvät selvästi pakolaisten hätä ja pelko, suru ja nälkä. Tämä yksi kuva poikkeaa muista.

Kuvan irakilaiset naiset eivät siis ole ”isisnaisia”, eikä sylissä olevat lapset ole ”isislapsia”. Miksi juuri tämä kuva on valittu tähän uutiseen? Al-Holin leiriltä olisi saatavilla ajantasaisia ja autenttisia kuvia. Kysyin (ilman kuvatekstiä) Facebook-ystäviltäni, mitä he näkevät kuvassa. Useimpien mielestä kuvassa on kaksi huoletonta naista kauppareissulla, tunnelma on positiivinen, ehkä ovat varakkaita naisia, ehkä äiti ja tytär, ja tyttären kaksi lasta. Taustalla on miehiä, joten ehkä kyseessä on arkinen kylänraitti.

Kun ehdotin kuvassa olevan Al-Holin leirin naisia lapsineen, vastaajat eivät uskoneet sitä, koska naisten vaatetus on liian hieno, mustat burkhat puuttuvat, ja tunnelma kuvassa on liian positiivinen. Naiset näyttivät hyvinvoivilta. Kuva ei toiminut uskottavana kuvittajana uutiselle. Kuvan ristiriitaisuus tekstin suhteen ja kuvan herättämät positiiviset konnotaatiot ovat hankala yhtälö. Samaan aikaan kuvateksti kertoo, että kuvassa on terroristien vaimoja ja lapsia, kenties itsekkin radikalisoituneita naisia, turvallisuusriski meidän yhteiskunnallemme.

Syy kuvan valintaan askarrutti pitkään. Itse kuva on taidokas, hieno ja visuaalisesti vaikuttava. Selityksenä kuvavalinnalle voisivat olla luvussa 3 mainitut katsojakokemukseen vaikuttavat seikat: kiire, omat ideologiset ajatukset tai ennakkoluulot, sekä vahvistusharha. Katsojaa halutaan johdattaa tiettyyn suuntaan. Katsoja ei kiireessä tarkastele kuvaa tarkemmin. Kuvan valoisuus voi olla keskeistä; *siellä ne terroristit kävelee iloisena, odottavat pääsyä Suomeen!* Tämä kuva on joka tapauksessa väärä, tai jopa valheellinen, eikä liity tekstin aiheeseen.

5.3.3. Valheellinen uutinen

Uutisjuttu SNB8 kertoo pääasiassa Merkelin kannanotosta äärioikeistolaiseen AfD-puolueeseen, otsikko on ”*Saksan Merkel kieltäytyy muodostamasta liittohallitusta AfD:n kanssa*”. Lausunto annettiin 19.2.2020 Merkelin ja Marinin tapaamisen yhteydessä olleessa lehdistötilaisuudessa, ja sisältää lauseen, jonka vuoksi uutinen on tässä mukana.

Merkel, joka puhui toimittajille yhdessä Suomen pääministeri Sanna Marinin kanssa Berliinissä, väisti kysymyksen siitä, näkeekö hän Suomen keskusta-oikeistohallituksen uhkaavan eurooppalaista demokratiaa.

Todellisuudessa Sanna Marinilta kysyttiin, mitä mieltä hän on Saksan puolueiden tulehtuneista väleistä. Marinin mukaan Saksan sisäpolitiikka ei vaikuta tulevaan puheenjohtajakauteen (YLE 19.02.2020). Marinin hallitusta ei myöskään voida pitää keskusta-oikeistohallituksena. Tämä uutinen on hyvä esimerkki vaikuttamiseen pyrkivästä uutisesta, jossa oikean sisällön seassa on provosoiva ja vihjaileva osio. Tämä on tyypillistä venäläiselle medialle. Tarkoitus voisi olla jättää lukijalle yksi ajatus mieleen: Suomen hallitus uhkaa eurooppalaista demokratiaa.

Uutisen yhteydessä on kuva Angela Merkelistä. Kuva on otettu kuukautta aiemmin Davosissa 23.1.2020. Merkelin ja Marinin yhteiskuvan sijasta on valittu vanhempi kuva, jossa Merkelin ilme on epävarma, ehkä hämmentynyt, ja hän näyttää vanhalta. Yhdellä uutisella mitätöidään sekä Angela Merkel että Sanna Marin.

5.4. Analyysin tuloksia

Pääministeri Marinin hallitusta koskevat kuvat olivat kaikki henkilökuvia. Ne voidaan luokitella Pienimäen lajityyppiluokittelun (2013) mukaan performatiivisiksi henkilökuviksi, joiden semioottinen funktio on symbolinen, ja rooli on luoda vahvaa mielikuvaa kohteestaan. Kuvat eivät ole vuorovaikutteisia. On huomattavaa, että maksutta saatavat lehdistökuvat olisivat asiallisia ja viestittäisivät aivan erilaista mielikuvaa.

Tähän yhteyteen sopii myös barthesilainen myyttitulkinta naisen sopivuudesta politiikkaan tai julkisiin tehtäviin, josta Fiskekin mainitsee. Fiske muistuttaa (1994, 118), että mikäli katsoja olettaa naismyytin olevan luonnollinen osa elämää, hän tulkitsee kuvaa sen mukaisesti, eikä näe miehen ylivaltaa historiallisena ilmiönä.

Sisällöllisesti uutiset vastaavat koronakuvien niitä uutisia, joissa pilkataan muita maita. Sävy on vähättelevä ja suorasanaainen. Vanhempien miesten pilkka tai ohjeet

nuorille naiselle nousevat esiin. Naisten tekemät päätökset tai ehdotukset ovat huonoja tai epäonnistuneita, ja nainen arvotetaan ulkonäön mukaan.

Molemmissa medioissa käytettiin samoja kuvia ja sävy oli molemmissa medioissa sama. Kuvat oli valittu tarkoitushakuisesti vahvistamaan mielikuvaa, jonka perusteella naisministerit ovat liian nuoria, epävarmoja ja miehisellä alueella, jonne he eivät kuulu. Viesti ei ollut kovin piiloteltu: tarkoitus oli vähätellä naisista koostuvaa hallitusta ja viedä huomio asiallisista ammattilaisista eri suuntaan.

Käsittelin tarkemmin uutista RTB1, jossa esitellään koko hallitus. Tässä kuvina oli käytetty Instagram-kuvia. Poliitikoille Instagram on vapaamuotoisemman viestinnän kanava, jossa voi jakaa myös yksityiselämän liittyvää aineistoa ja näyttää inhimillisiä puolia itsestään. Siihen liittyy vuorovaikutus äänestäjien kanssa. Marinin hallituksen ministerien kuvat ovat ministerivaiheen ajalta asiallisia, mutta tässä uutisessa on haettu vanhempia kuvia, ja vain ne kuvat, joilla kohde onnistutaan mitätöimään.

Marinin hallituksen kuva-aineistossa henkilökuvan rooli on vaikuttavampi kuin korona-aineiston uutis- ja kuvituskuvin. Suhde tekstiin on tasaveroisempi: kuva provosoi vahvasti, ilmaisee mielikuvaa ja teksti tukee kuvaa, mutta ilman tekstiä tarina jää puolittiehen.

6. Johtopäätökset

Tutkin maisterintutkielmassani kuvan roolia vaikuttamiseen pyrkivissä verkkouutisissa, sekä etsin syytä kuvien valinnoille. Aineisto koostui kahden venäläisen median, RT:n ja Sputnik Newsin englanninkielisistä verkkouutisista, joiden aiheiksi valitsin koronaviruksen sekä Sanna Marin hallituksen, sekä niiden yhteydessä olleista kuvista kuvateksteineen.

RT:lle ja Sputnikille on tyypillistä käsitellä kuvaa hybridiajan tapaan. Kuvan merkityksen määrittää sen suhde tekstin viestin perille menemiseen. Kuvan pitää olla pysäyttävä ja kiinnostusta herättävä. Mediat kuitenkin eroavat toisistaan: RT on asiallisempi ja todenmukaisempi kuin räväkämpi Sputnik. Mikä on kuvan rooli?

RT ja Sputnik ovat venäläisiä valtiollisia medioita. Niiden toimintamalliin kuuluu uutishankinta muista medioista ja materiaalin kierrättäminen eri kielillä. Kun valtiollinen, kansainvälinen uutismedia toimii pääsääntöisesti ilman omia valokuvaajia tai kirjeenvaihtajia, kaikki uutiset ja kuvat ovat silloin alun perin muiden tuottamia. Uutistulvasta valitaan jollakin kriteerillä tietyt uutiset ja niihin tietyt kuvat. Mielestäni tämä on mielenkiintoinen ilmiö. Halusin selvittää, miksi tietty kuva on valittu – mikä valintaa ohjaa?

Näiden medioiden toiminta poikkeaa länsimaisista mediataloista myös avoimen propagandapolitiikan vuoksi. Sisällöistä kaksi kolmasosaa oli vähintäänkin väritettyä, muunneltua totuutta. Kuvien osalta toimitaan samoin: uutiskuvana voidaan käyttää sopivalta näyttävää kuvaa, vaikka se olisikin otettu vuosia aikaisemmin eri maasta tai tilanteesta.

Käytin analyysissäni semioottista kuva-analyysiä, jonka soveltamisessa erityisesti Mari Pienimäen lajityyppiluokittelu (2013) toimi aineistossa hyvin. Hän jakaa kuvat uutiskuviin, kuvituskuviin, henkilökuviin ja tunnistekuviin. Viimeksi mainittuja ei aineistossa ollut. Koronauutiskuvat olivat uutis- ja kuvituskuvia ja Marinin hallituksen kuvat henkilökuvia. Strukturoidakseni aineiston analyysia varten sovelsin koronauutiskuviin sisällönanalyysia käyttäen semioottisen analyysin elementtejä (totuus, symbolisuus, provokaatio). Pohdin myös kuvien sisältämiä tunteita, joita tutkin

semanttisen differentiaalin idean pohjalta. Marinin hallituksen kuvat olivat henkilö-kuvia, ja niistä tutkin myyttiä, semioottisia merkityksiä ja kuvavalintaa.

Eräänlaisena sivukysymyksenä rinnalla kulki medialukutaidon tai visuaalisen lukutaidon kehittäminen. Pienimäen lajityyppiluokittelu on luotu kuvanlukutaidon kehittämistä ajatellen. Analysoidessani kuvia pohdin, ilmeneekö niissä mitään seikkaa, jonka avulla lukija voisi tunnistaa kuvat, joilla pyritään vaikuttamaan, tai jotka ovat virheellisiä. Medialukutaitokysymys on yhteiskunnallisestikin merkittävä.

Käyn läpi tutkimustuloksia käsitellen ensin kuvan roolia (6.1.) ja sen jälkeen kuvavalintaan liittyviä seikkoja (6.2.).

6.1. Kuvan rooli

Kuva-analyysin tavallisimpia menetelmiä on ranskalaisen Barthesin kehittämä semioottinen kuva-analyysi. Semioottisen näkemyksen mukaan kuva itsessään ei kerro mitään, joten se vaatii narratiivin, jolla katsojaa ohjataan haluttuun suuntaan. Haluttu vaikutus aikaansaadaan esimerkiksi käyttämällä vahvaa tekstuaalista ohjausta. Pienimäen mukaan (2013, 70-71) lukijan tulkinnat eivät kuitenkaan voi olla sattumanvaraisia, vaikka tekstityylillä, esitystavalla ja retoriikalla sekä toisaalta ideologioiden ja kulttuuristen merkitysten avulla lukijaa ohjataan tehokkaasti.

Semiotiikan avulla osoitetaan, miten myyttiset merkitykset toimivat. Valokuvaaja voi hyödyntää tunnettuja myyttejä kuvatessaan jotakin ilmiötä (Seppänen 2005, 113). Myytti vaikuttaa siihen, miten merkitys tulkitaan ja koetaan, mikä on luonnollista, kuten naiseen liitetty myytti kotikeskeisyydestä, lastenhoidosta ja tarpeesta tulla suojelluksi (Fiske 1994, 119). Myytti näkyy erityisesti pääministeri Marinin hallitusta käsittelevässä kuva-aineistossa.

Totuus on ollut valokuvauksen kiistelyn kohde sen historian alkuaajoista asti. *Todenmukaisuus, aitous, totuudellisuus* – näitä sanoja käytin tutkielmassani viitaten kuvan todenperäisyyteen. Howells & Negreiros huomauttavat (2012, 200-202),

että ”totuus” on käsitteenä vain kuvaushetkeen sijoitettu, ei katsomishetkeen. Kuvaa katsotaan oman ideologisen tulkinnan kautta, ja konnotaatiot vaihtelevat katsojan identiteetin, kokemuksen ja kulttuuristen arvojen mukaan.

Kuvilla on keskeinen rooli uutisten yhteydessä. Ne ja niihin liittyvä teksti (otsikko tai kuvateksti) ovat melkein pä symbioottisesti yhteenkuuluvia. Erityisesti kuvituskuvat eivät aina vaikuta liittyvän itse juttuun, mutta otsikot tai kuvatekstit ankkuroivat ne kiinteästi toisiinsa ja kokonaisuus muodostuu näiden kahden elementin yhteisvaikutuksesta. Barthesilaiseen semioottiseen analyysiin kuuluu ajatus tekstin ankkuroimasta kuvasta (Fiske 1994, 145-146). Sen näkemyksen mukaan kuva on merkittävämmässä roolissa kuin siihen liitetty teksti. Tämä oli analyysini mukaan totta nimenomaan henkilökuvien kohdalla: Marinin hallituksen performatiiviset henkilökuvat olivat vahvempia tekstin suhteen kuin koronakuvat. Professori Janne Seppänen (2002, 41) on todennut, että on yhtä mahdollista, että kuva ankkuroi kuvatekstin merkityksen. Tämä taas näkyi korona-aineistossa, jossa analyysi osoitti selvästi, että teksti on kuvaa tärkeämpi ja kuva on tukiasemassa.

Tutkimustulokseni on, että kuvan rooli aineiston uutisissa on vahvistaa tekstiä, ja tämä tehdään eri tavoin. Kolmasosa koronauutisista oli todenmukaisia ja niissä on uskottava kuva. Uskottava kuva ja todenmukainen teksti lisäävät median luottamusta lukijassa. Kaksi kolmasosaa aineiston uutisista on vähintäänkin vääristeltyjä, jolloin liittämällä siihen todenmukaiselta vaikuttava kuva uutisen uskottavuus kasvaa. Ei-todenmukaiseen uutiseen liitetään kuitenkin useammin väärä tai viitteellinen kuva. Valheellisen kuvan avulla valhe kasvaa ja vahvistuu.

Kuvissa oli erilaisia tasoja. Jaottelu uutis- ja kuvituskuviin paljasti kuvien roolien eri merkitykset. Uutiskuvissa oli todelta vaikuttavia ja vakuuttavia kuvia. Ne herättivät vahvoja tunteita, jotka vaihtelivat ahdistuksesta pelkoon, surusta myötätuntoon, kuvasta riippuen. Uutiskuvat olivat tehokkaita myös ilman tekstiä.

Kuvituskuvat eivät herättäneet tunteita samalla tavalla. Niiden rooli oli olla symbolisia ja provosoivia sekä tukea tekstiä. Aineiston kuvituskuvat eivät vaikuta, provosoi tai herättele ilman tekstiä. Tekstin rooli on kuvituskuvan yhteydessä oleellinen. Näiden uutisten pääsävy oli usein pilkallinen ja teksti vähätteli uutisjutun kohdetta.

Kuvituskuvat herättivät [katsojan mielessä] ideologisia piilomerkityksiä ja konnotaatioita. Niiden roolina on myös vahvistaa pilkallista tai leimaavaa uutista lukijan silmissä.

Henkilökuvissa mielikuvan osuus oli merkittävä. Henkilökuvat esittivät kohteensa negatiivisessa valossa ilmankin tekstiä. Kuva tukee tekstiä ja antaa sille painoarvoa.

Kuvituskuvia käytettiin suhteessa enemmän ei-todenmukaisissa uutisissa kuin todenmukaisissa. Todenmukaisen uutisen vaikutusta voidaan säädellä tunteita herättävällä kuvalla, kun taas ei-todenmukaisen uutisen uskottavuudessa kuvan rooli vaikuttaa olevan tekstiä ja sisältöä tukeva.

Kuvan rooli on koko aineistossa kuitenkin alisteinen tekstille. Teksti ja sisältö määrittävät kokonaisuuden, ja kuva tukee valittua linjaa. Katsojalla on monessa tapauksessa mahdollisuus tulkita kuvaa haluamallaan tavalla, eikä yksiselitteisiä tulkintoja varmasti edes kuvavalinnoilla haeta. Vaikka Marinin hallituksen henkilökuvat ovat kuvina suuremmassa roolissa kuin koronakuvat, niilläkin on riippuvuussuhde tekstiin.

Kuvan alkuperä on keskeinen osa kuvan roolin pohdintaa. Aineiston yleisvaikutelmana totean, että vaikka kuvalähteet olisikin mainittu oikein tai lähes oikein, ei ole varmuutta, onko kuvia käytetty luvallisesti. Jokaisella yrityksellä on tietysti oma ansaintalogiikkansa ja liikesalaisuutensa, mutta tämä seikka herätti epäilyksiä. Tekijänoikeuksien suojeleminen vähentäisi kuvien väärinkäyttöä ja helpottaisi visuaalisen lukutaidon kehitystä. Medialukutaitoa voi kehittää myös tunnistamalla valheellisia kuvia ja tekstejä. Epäilyksen herääminen on hyvä signaali kuvan tai uutisen valheellisuuden osalta.

Yhteenvetona kuvan roolin voisi kiteyttää seuraavasti: kuva tukee totuutta ja vahvistaa valhetta.

6.2. Miksi kuva on valittu

Koronauutisten osalta jakauma oli selkeä hahmottaa. Kuvavalinnan syistä ei ole faktaa, mutta kuvat noudattavat silti tiettyjä periaatteita. Muunneltu totuus, vääristelty,

virheellinen tai valheellinen uutinen saa useammin kuvitukseen väärän tai geneerisen kuvan. Niissä on symboliikkaa, provosointia ja vahvasti katsojaan vaikuttavia elementtejä. Todenmukaisissa uutisissa kuvitus on asiallisempaa ja kuvat voisivat olla uutistilanteessa otettuja. Silti kuvien valinta vaikuttaa melko sattumanvaraiselta. Osa kuvista on hyvin laajalle levinneitä merkityksettömiä kuvituskuvia, ja osa nimekkäiden kuvajournalistien taidokkaita otoksia. Osa näyttää kännykkäkamera-kuvilta, osa menee suorastaan ”lukijankuva” -laatuluokkaan. Arvaan, että uutis-prosessi on hektinen ja kuvavalintaan ei käytetä aikaa. Silti aineiston kuvavalinnat noudattivat tiettyä logiikkaa: totuudenmukainen uutinen sai totuudenmukaisen kuvan, ja valheellisen uutisen kuva oli sekin valheellinen tai satunnainen kuvituskuva.

Sanna Marinin hallituksen osalta henkilökuvilla haettiin vahvistusta sisällölle, ne osoittavat sormella samaan suuntaan kuin teksti: Epävarma! Vieläpä nuori nainen, joka uhkaa Euroopan demokratiaa. Kuvat oli valittu tarkoitushakuisesti. Epävarmaa mielikuvaa julistavat henkilökuvat oli etsitty erilaisten kuvien joukosta tietoisesti, koska hyvin helposti olisi saatavilla asiallisia (ja maksuttomia) kuvia kaikista hallituksen henkilöistä. Näiden henkilökuvien semioottinen funktio oli symbolinen (Pienimäki 2013, 144). Se alleviivaa niiden myyttistä ulottuvuutta, jossa kuvan nainen on väärässä paikassa – naisen paikka ei ole politiikassa. Näin ollen kuvavalinta sisältää vahvan poliittisen ja ideologisen viestin.

6.3. Loppupohdinta

Maisterintutkielmani aihe oli ajankohtainen alkaessani kerätä aineistoa ja se on edelleen tätä kirjoittaessa ajankohtainen. Koronapandemia leviää maailmalla ja Sanna Marin on yhä pääministeri. Tutkielman viitekehyksenä toimiva informaatio-vaikuttaminen, propaganda ja verkossa tapahtuva vaikuttaminen ovat kiinnostavia tutkimuskohteita. Valokuva on valtavan monitahoinen ja kiehtova aihe. Visuaalisuus on eräänlainen megatrendi; tämä kaikki yhdistyy näillä sivuilla tutkielmani muodossa.

Viestinnän ammattikunnassa visuaalisen vaikuttamisen keinoista ja kuvan roolista tulisi ehkä puhua paljon enemmän. Kuvien tunnistaminen vääräksi käänteisen

kuvahaun perusteella, pienenkin epäilyksen herääminen, lähdekritiikki – kaikki keinot olisi käytettävä, että virheellinen uutinen kuvineen pysähtyisi omalle kohdalle, eikä siitä enää leviäisi. Medialukutaito on hyvin kompleksinen taito, jonka hallinta on hybridissä mediaympäristössä entistä hankalampaa.

Yhteiskunnallisesti ajatellen virheellisen tiedon leviäminen ja siihen uskomisen ovat suuri ongelma. Väärä tieto leviää usein totuutta nopeammin. Kun uutiseen liitetty kuva provosoi tai sisältää ideologisia piilomerkityksiä, on uutisen teho tekstiä suurempi. Kuvien aitoutta ei helposti kyseenalaisteta – kuvaa pidetään totena, aitona, vaikka kuvaan ei todellisuudessa voi luottaa. ”Se mitä kuvassa näemme, siinä ei ole”

LÄHTEET

Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31 (2), 211-236

Aro, Jessikka (2019). Putinin trollit. Tositarinoita Venäjän infosodan rintamilta. Johnny Klinga.

Barthes, Roland (1955). *Mytologioita* (suomennos 1995). Gaudeamus.

Barthes, Roland (1961). *Sanoma valokuvassa*. Julkaistu kokoelmassa *Kuvista sanoin 2* (1984). Ajatuksia valokuvasta koonnut Martti Lintunen. Suomen valokuvataiteen säätiö.

Barthes, Roland (1964). *Kuvan retoriikka*. Julkaistu kokoelmassa *Kuvista sanoin 3* (1986). Ajatuksia valokuvasta koonnut Martti Lintunen. Suomen valokuvataiteen säätiö.

Barthes, Roland (1980). *Valoisa huone - La chambre Claire - Camera lucida* (suomennos 1985). Suomen valokuvataiteen museon säätiö.

Chadwick, Andrew (2017). *The Hybrid Media System: Politics and Power*. Oxford University Press.

Davies, Norman (1996). *Europe: A History*. Oxford University Press.

Domke, David, Perlmutter, David & Spratt, Meg (2002). The Primes of our times? An examination of the ‘power’ of visual images. *SAGE Publications Vol. 3(2): 131-159*.
<https://doi.org/10.1177/146488490200300211>
Haettu 6.9.2020

Eco, Umberto (1970). *Kuvan kritiikki*. Julkaistu kokoelmassa *Kuvista sanoin 3* (1986). Ajatuksia valokuvasta koonnut Martti Lintunen. Suomen valokuvataiteen säätiö.

EU STRATCOM -uutiskirjeet

31.1.2020 <https://mailchi.mp/euvdisinfo/dr181-881613?e=f1f9bec1ec>

06.02.2020 <https://mailchi.mp/euvdisinfo/dr182-881629?e=f1f9bec1ec>

27.2.2020 <https://mailchi.mp/euvdisinfo/dr185-881661?e=f1f9bec1ec>
(*Ukrainan valeuutinen viidestä tapauksesta johti mellakkaan, kuvat RTA7 ja RTA8*)

19.3.2020 <https://mailchi.mp/euvdisinfo/dr188-881685?e=f1f9bec1ec>

Fahmy Shahira & Wanta Wayne (2007). What visual journalists think others think
The perceived impact of news photographs on public opinion formation. *Visual Communication Quarterly*, 14:1, 16-31
DOI: 10.1080/15551390701361632

Fiske, John (1994). Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Kolmas painos.
Vastapaino.

Hall Stuart (1972). Uutiskuvien määräytymisprosessi. Julkaistu kokoelmassa *Kuvista sanoin* 2. Aatuksia valokuvasta koonnut Martti Lintunen. Suomen valokuvataiteen säätiö.

Herkman, Juha (2007). Kriittinen mediakasvatus. Vastapaino.

Howell, Richard, Negreiros, Joaquim (2012). *Visual Culture*. Toinen painos. Polity Press.

Irshail, Faisal. 2.12.2015. Isis, IS, Isil or Daesh? One Group, Many Names. BBC.
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-27994277>
Haettu 05.06.2020

Jantunen, Saara (2015). Infosota. "Iskut kohdistuvat kansalaisten tajuntaan". Toinen painos.
Kustannusosakeyhtiö Otava.

Johnston, Cameron (2015). Russia's info war: theory and practice. European Union Institute
for Security Studies.
https://www.files.ethz.ch/isn/189967/Alert_22_Russia_s_info-war.pdf
Haettu 13.06.2020

Jussin, Estelle (1984). Propaganda ja taivuttelu. Julkaistu kokoelmassa *Kuvista sanoin* 3
(1986). Aatuksia valokuvasta koonnut Martti Lintunen. Suomen valokuvataiteen säätiö.

Kielitoimiston ohje Isis-sanon käyttöön
<http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/haku/daesh/ohje/517>
Haettu 13.06.2020

Kobré, Kenneth (1996). *Photojournalism. The Professionals' Approach*. Focal Press.

Kukkola, Juha (2020). Digital Soviet Union. The Russian national segment of the Internet as
a closed national network shaped by strategic cultural ideas. Väitöskirja.
Maanpuolustuskorkeakoulu. Julkaisusarja 1: tutkimuksia nro 40.

Kuusamo, Altti (1990). *Kuvien edessä – esseitä kuvien semiotiikasta*. Painokaari Oy

Lester, Paul Martin (2003). Visual Communication – Images with Messages. Third edition. Wadsworth / Thomson.

Matikainen, Janne (2019). Vaikuttaminen verkossa.
<https://jannematikainen.files.wordpress.com/2019/03/vaikuttaminen-verkossa-3.pdf>
Haettu 07.06.2020.

Moore, Martin (2018). Democracy Hacked. Political Turmoil and Information Warfare in the Digital Age. Oneworld publications.

O'Neill, Onora (2013): Media Freedoms and Media Standards

Pamment, James, Nothhaft, Howard, Agardh-Twetman, Henrik, Fjällhed, Alicia (2018). Countering Information Influence Activities: The State of the Art, version 1.4. Department of Strategic Communication, Lund University.

Pantti, Mervi (toim.) (2016). Media and the Ukraine Crisis. Hybrid Media Practices and Narratives of Conflict. Peter Lang Publishing Inc.

Picture Alliance, kuvahaku
<https://portal.picture-alliance.com/portal/searchresult/page/next?portalArea=editorial>
Haettu 7.6.2020.

Pienimäki, Mari (2013). Valokuvien kriittinen tulkitseminen medialukutaitona ja lajityypittely sen kehittäjänä. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Suomen valokuvataiteen museo.

Pirinen, Riitta (1995). Naisurheilijat näyttävät naisilta – tekstimuotokuvia naisurheilijoista. Artikkelijulkaisu kokoelmassa Kuva, teksti ja kulttuurinen näkeminen. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Pomerantsev, Peter (2019). This is not Propaganda. Adventures in the War Against Reality. Faber & Faber.

Pomerantsev, Peter (2019). This is not Propaganda. Podcast-haastattelu Marina Hyden ja Carl Millerin kanssa. London Review of Books.
<https://www.lrb.co.uk/podcasts-and-videos/podcasts/at-the-bookshop/peter-pomerantsev-marina-hyde-and-carl-miller-this-is-not-propaganda>
Viitattu 16.08.2020

Putin, Vladimir. 2012. Россия и меняющийся мир (Venäjä ja muuttuva maailma). Moskovskie Novosti. 27.02.2012.
<https://www.mn.ru/politics/78738> Haettu 16.06.2020.

Pörsti, Joonas (2018). Propagandan lumo. Sata vuotta mielen hallintaa. Toinen painos. Kustannusosakeyhtiö Teos. Helsinki.

Rehbinder, Maria, Pesola, Mari K. (2019). Käytännön opas valokuvaajan tekijänoikeuksista. Journalistiliitto.

<https://journalistiliitto.fi/wp-content/uploads/2019/06/Käytännön-opas-valokuvaajan-tekijänoikeudesta-200519.pdf> Haettu 07.06.2020

Reporters Without Borders (2020). World Press Freedom Index.
<https://rsf.org/en/ranking>

Rotaru, Vasile (2018). Forced Attraction? Problems of Post-Communism, 65:1, 37-48
<https://doi.org/10.1080/10758216.2016.1276400>

Rose, Gillian (2007). Visual Methodologies (2nd edition). Sage

RT.com. Maailmanlaajuinen jakelu ja katsojamäärät. Tarkempia tietoja kanavasta.
<https://www.rt.com/about-us/>
Haettu 17.08.2020

Rutenberg, Jim (13.9.2017). The New York Times. RT, Sputnik and Russia's New Theory of War.
<https://www.nytimes.com/2017/09/13/magazine/rt-sputnik-and-russias-new-theory-of-war.html>
Haettu 17.08.2020

Salo, Merja (2000). Imageware – kuvajournalismi mediafuusiossa. Gummeruksen kirjapaino Oy.

Seppä, Anita (2012). Kuvien tulkinta. Gaudeamus

Seppänen, Janne (2002). Katseen voima. Vastapaino. Gummeruksen kirjapaino Oy.

Seppänen, Janne (2005). Visuaalinen kulttuuri. Vastapaino. Otavan kirjapaino Oy.

Sputnik News. Tietoa mediatilasta ja sen kuvapankista.
<https://sputniknews.com/docs/products/index.html>
<https://sputniknews.com/docs/about/index.html>
Haettu 17.08.2020

Tuomi, Jouni, Sarajärvi, Anneli (2003). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Tuomisto, Anja, Uusikylä, Heli (1995). Kuva ja kulttuuri, tutkimuksen lähtökohtia. Artikkelijulkaistu kokoelmassa Kuva, teksti ja kulttuurinen näkeminen. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Twisted Shifter. 12 historic pictures that were manipulated. 06.02.2012.
<https://twistedshifter.com/2012/02/famously-doctored-photographs/>

Vanhanen, Hannu (toim.) (1994). Kuvan journalismi. Sanomalehtien liitto.
Viitattu teoksen artikkelit:
Salo, Merja, Kasvot lehdessä.
Vanhanen, Hannu, Uutiskuvien todellisuuden rekonstruointiin.

Vanhanen, Hannu (2010). Paljastavat kuvat. Valokuvakeskus Nykyaika.

Vehkoo, Johanna (2019). Valheenpaljastajan käsikirja. Kustannusosakeyhtiö Kosmos.

Veivo, Harri, Huttunen, Tomi (1999). Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin. Edita.

Veneti, Anastasia, Jackson, Daniel, Lilleker, Darren G (2019). Visual Political Communication. Palgrave Macmillan.

Well, Liz (toim.) 2000. Photography: A Critical Introduction. Toinen painos. Routledge.
Viitattu teoksen artikkeli:
Price Derrick & Wells Liz, Thinking about Photography.

YLE (19.02.2020). Merkel ja Marin keskustelivat noin tunnin.
<https://yle.fi/uutiset/3-11216471>
Luettu 7.6.2020

YLE (11.3.2016). Sputnik Suomi lopetti toimintansa.
<https://yle.fi/uutiset/3-8738882>
Luettu 17.08.2020

Aineisto

Linkit tarkistettu 16.10.2020

Koronavirus / RT

RTA1

<https://www.rt.com/newsline/479230-coronavirus-austria-case-confirmed-france/>
26.1.2020

RTA2

<https://www.rt.com/news/479950-china-coronavirus-slams-washington/>
3.2.2020

RTA3

<https://www.rt.com/news/480180-china-coronavirus-death-toll-update/>
5.2.2020

RTA4

<https://www.rt.com/news/480147-who-no-effective-therapeutics-coronavirus/>
5.2.2020

RTA5

<https://www.rt.com/news/480125-coronavirus-patient-escapes-quarantine-salzburg/>
5.2.2020

RTA6

<https://www.rt.com/newsline/481078-russian-coronavirus-ship-japan/>
18.02.2020

RTA7

<https://www.rt.com/news/481320-ukraine-coronavirus-quarantine-clashes/>
20.02.2020

RTA8

<https://www.rt.com/news/481291-ukraine-coronavirus-evacuation-protests/>
20.02.2020

RTA9

<https://www.rt.com/news/481442-italy-coronavirus-death-lockdown/>
21.02.2020

RTA10

<https://www.rt.com/usa/481436-coronavirus-us-cdc-warning/>
21.2.2020

RTA11

<https://www.rt.com/russia/481404-russia-coronavirus-quarantine-infection/>
21.02.2020

RTA12

<https://www.rt.com/news/481410-zelensky-ukraine-middle-ages-coronavirus/>
21.02.2020

RTA13

<https://www.rt.com/russia/483751-moscow-metro-will-operate/>
22.02.2020

RTA14

<https://www.rt.com/russia/481952-russia-coronavirus-red-alert/>
28.02.2020

RTA15

<https://www.rt.com/russia/482128-coronavirus-russia-first-home-soil/>
02.03.2020

RTA16

<https://www.rt.com/russia/482299-russian-social-media-coronavirus-misinformation/>
4.3.2020

RTA17

<https://www.rt.com/russia/482447-moscow-high-alert-coronavirus/>
5.3.2020

RTA18

<https://www.rt.com/russia/483270-russia-entry-foreign-nationals/>
16.03.2020

Koronavirus / SPUTNIK NEWS**SNA1**

<https://sputniknews.com/society/202002031078212246-though-shalt-not-eat-impure-food-torah-predicted-the-outbreak-of-coronavirus-claims-rabbi-/>
03.02.2020

SNA2

<https://sputniknews.com/india/202002031078211127-indian-states-warn-people-against-spreading-fake-news-on-coronavirus/>
03.02.2020

SNA3

<https://sputniknews.com/asia/202002051078239655-death-toll-from-new-coronavirus-in-chinas-hubei-province-rises-to-549-about-19700-people-infected/>
05.02.2020

SNA4

<https://sputniknews.com/india/202002171078334584-netizens-blast-indian-ascetic-claiming-coronavirus-is-avatar-to-punish-non-vegetarians/>
17.02.2020

SNA5

<https://sputniknews.com/asia/202002191078355416-death-toll-from-coronavirus-in-chinas-hubei-province-reaches-2029-more-than-62000-infected/>
19.02.2020

SNA6

<https://sputniknews.com/russia/202002231078385236-coronavirus-is-the-new-black-another-page-out-of-the-us-state-departments-evil-russia-playbook/>
23.02.2020

SNA7

<https://sputniknews.com/india/202003071078500259-indian-lawmaker-suggests-cow-urine-to-combat-coronavirus/>

7.3.2020

SNA8

<https://sputniknews.com/world/202003121078544098-russia-hands-to-iran-coronavirus-diagnostic-systems-designed-for-50000-tests---watchdog/>

12.03.2020

SNA9

<https://sputniknews.com/society/202003131078561395-coronavirus-you-say-british-tabloid-falsely-claims-moscow-on-lockdown-over-global-pandemic/>

13.03.2020

SNA10

<https://sputniknews.com/europe/202003171078590155-number-of-finnish-corona-cases-may-exceed-official-count-up-to-30-times--national-health-institute/>

17.03.2020

SNA11

<https://sputniknews.com/russia/202003181078613944-putin-calls-on-people-not-to-trust-fake-news-about-coronavirus-says-govt-provides-objective-info/>

18.3.2020

SNA12

<https://sputniknews.com/russia/202003241078692803-russian-president-putin-puts-on-hazmat-suit-during-visit-to-hospital-for-covid-19-patients---video/>

24.03.2020

Sanna Marinin hallitus / RT**RTB1**

<https://www.rt.com/news/475359-finland-youngest-prime-minister/>

9.12.2019

RTB2

<https://www.rt.com/newslines/475489-finland-parliament-youngest-pm/>

10.12.2019

RTB3

<https://www.rt.com/news/475512-mahathir-marin-finland-advice/>

10.12.2019

RTB4

<https://www.rt.com/news/475970-sanna-marin-estonia-cashier-finland/>

16.12.2019

RTB5

<https://www.rt.com/newslines/476101-estonia-minister-confidence-finland/>

17.12.2019

Sanna Marinin hallitus / SPUTNIK NEWS

SNB1

<https://sputniknews.com/europe/201912091077518956-will-finland-get-worlds-youngest-prime-minister/>
09.12.2019

SNB2

<https://sputniknews.com/europe/201912101077532210-finland-approves-worlds-youngest-prime-minister/>
10.12.2019

SNB3

<https://sputniknews.com/middleeast/201912141077575468-finnish-finance-minister-forced-to-apologise-over-Instagram-poll-on-repatriating-jihadi-women/>
14.12.2019

SNB4

<https://sputniknews.com/europe/201912161077586687-estonian-interior-minister-causes-ruckus-by-calling-finnish-pm-cashier-girl/>
16.12.2019

SNB5

<https://sputniknews.com/europe/201912171077594729-finnish-government-decides-to-take-home-daesh-children-as-soon-as-possible/>
17.12.2019

SNB6

<https://sputniknews.com/europe/202001071077966842-workers-of-the-world-relax-finlands-new-prime-minister-wants-four-day-work-week-six-hour-shifts/>
07.01.2020

SNB7

<https://sputniknews.com/europe/202001091077986703-not-on-agenda-finnish-government-clarifies-pms-utopian-four-day-work-week-statement/>
09.01.2020

SNB8

<https://sputniknews.com/europe/202002191078352766-germanys-merkel-rules-out-forming-federal-coalition-with-afd/>
19.02.2020